

UNGE I UDSATTE BOLIGOMRÅDER

Mellem stigmatisering, medborgerskab og empowerment samt faglig og alsidig udvikling

En diskursanalyse af boligsocialt arbejde med minoritetsunge i Region Hovedstaden

Kandidat i Socialt Arbejde i København

Af Martin Ashwin Bryld - studienummer 20231408

Vejleder: Mia Arp Fallov

153.802 tegn

Refleksion over brug af GAI kan findes i porteføljen

Indholdsfortegnelse

Introduktion	4
Kapitel 1: Problemfelt	5
Aktivlinjen	5
Udsatte boligområders konstruktion	6
Medborgerskab som fagligt begreb	8
Problemformulering.....	10
Kapitel 2: Design	11
Forforståelse af genstandsfeltet.....	11
Videnskabsteoretisk udgangspunkt.....	12
Deduktiv tilgang.....	14
Kvalitativ tilgang.....	14
Begreber	15
Kapitel 3: Teori.....	16
Dannelse	16
Stigmatisering.....	19
Empowerment	22
Kapitel 4: Metode	25
Præsentation af data.....	25
Diskursive interviews.....	27
Dokumentanalyse	30
Kodning.....	30
Analysemetode	33
Kapitel 5: Dannelse	37
Indledning.....	37
Det faglige og det alsidige orienterede arbejde	37
Det fagligt orienterede og fællesskabende arbejde	38
Det oplevede fællesskab blandt de unge	42
De arbejdsorienterede prioritering og behov	43
Delkonklusion: Dannelse.....	46

Kapital 6: Stigmatisering og medborgerskab	47
Indledning.....	47
Parallelsamfundsstigmaet	47
Anden stigmatisering og diskrimination	51
Medborgerskab og stigma	53
Delkonklusion og kildekritik: Stigmatisering og medborgerskab.....	58
Kapitel 7: Empowerment-tilgange og vilkår	60
Indledning.....	60
Empowerment	60
Håndtering af racialet stigma	63
Konkurrencemæssig empowerment.....	64
Vilkår for empowerment arbejde.....	65
Delkonklusion: Empowerment-tilgange og vilkår for de unges demokratiske behov	66
Kapitel 8: Konklusion.....	67
Litteraturliste	68

Resume: This project investigates the discursive ways social housing praxis address and relates to youth in social housing areas need for work, education, community and democratic sense of belonging and participation in the capital region of Denmark. It does so by analysing interviews and reports from both youth and social workers' discursive constructs of these phenomena, applying stigma, citizenship and competition state theory on subjectivation amongst youth and children to a CDA-inspired discourse analysis. The project concludes that the social housing work to a large degree relates and addresses the work-related needs that the youth highlight, but less so the democratic one that arises especially from stigmatization, hereof political stigmatization.

Introduktion

Unge i udsatte boligområder, særligt minoritetsetniske-, er ofte talt om, men kan siges sjældent deres egen sag. Disse unge konstrueres ofte i den politiske debat som afvigende fra samfundets normer og værdier, hvorfor medborgerskabsindsatser tilskrives som en løsning herfor. Dette speciale projektet viser bl.a. hvordan den konstruerede afvigelse, kan siges at reproducere stigmatisering og racisme rettet mod de unge i udsatte boligområder og herved skade deres medborgerskab. Stigmatiseringen og racismen italesættes af de unge som fremmedgørende, at have en tilbagetrækkende effekt og som en *generelt tilstedeværende*. Projektet fund indikerer også, at fagprofessionelles relateringen og håndtering af de unges stigmatisering og racisme kun delvist kan siges at harmonere med de behov for medborgerskab, som stigmatiseringen medfører. Blandt andet kan det ikke siges at muliggøre, at de unge kan udfordre stigmatiseringen (også) socialpolitiske rødder.

Samtidigt, viser projektet også, at det boligsociale arbejde kan siges at harmonere med de unges *eksplicite* behov for faglig/ kompetencemæssig udvikling rettet mod arbejde og uddannelse, samt nogle af de *implicitte* behov for personlig udvikling som menneske.

Dette projekt undersøger diskursivt unge i udsatte boligområders italesættelser af deres behov for arbejds- og fællesskabsorienteret (herunder medborgerskab) udvikling og sammenligner det primært kvalitativt med boligsociale fagprofessionelles italesættelser af deres arbejde med unges i forhold til arbejde/ uddannelse, fællesskab og medborgerskab.

Kapitel 1: Problemfelt

For at forstå, hvordan der arbejdes boligsocialt med medborgerskab, uddannelse og arbejde for børn og unge, er det relevant at starte med at stille skarpt på de sidste årtiers år skift i socialpolitik generelt samt forvaltningen af boligpolitikken. I afsnittet "aktivlinjen" kommer jeg ind på, hvordan beskæftigelse og kapacitet for beskæftigelse har fået forrang i socialpolitikken i løbet af de sidste 30-40 år. Dernæst stiller jeg skarpt på forvaltning af social boligpolitik, i afsnittet "Ghetto/parallelsamfundets historie", der også har fokus på den statslige problemforståelse af boligområderne. Affødt af pointer i det afsnit, udfolder jeg i afsnittet "medborgerskab som fagligt begreb" litteraturen om det praksisorienterede arbejde med de beboernes demokratiske deltagelse, denne del er også projektets litteraturløse.

Denne, primære genealogiske, afdækning danner grundlag for projektets fokus på socialkonstrueret problemforståelser samt socialfaglig praksis. På baggrund af problemfeltet, argumenterer jeg for, at man kan snakke om et potentielt spændingsforhold mellem arbejdsorienterede- modsat demokratisk boligsocialt arbejde og mellem demokratisk behov og afvigelse.

Aktivlinjen

Dette afsnit vil kortfattet redegøre for den institutionelle drejning i socialpolitikken, der kan siges at give arbejds- og uddannelsesfokusset relativ forrang over helhedssynet i socialt arbejde. Kært barn har mange navne, jeg drager på forfatterne for Socialpolitik, når jeg kalder denne for Aktivlinjen (Møller, 2023).

Fra 1980'ernes og fremefter skete et større skifte i den vestlige verdens økonomiske politik. Den tidligere dominerende keynesianske økonomiske politik havde det som mål at skabe fuld beskæftigelse og at beskytte af arbejderne fra det ulighedsskabende frie marked, ved at kompensere lønmodtagere, der mistede deres arbejde (Møller, 2023: 117-122). Afsættet mod en anden økonomisk politik slog først igennem i USA og England. Diskursivt set blev arbejdsløse borgere i langt højere grad konstrueret som skyld i/ medskyldige for deres arbejdsløse og derfor ikke, som før, automatisk berettiget til økonomisk kompensation. Man kan tænke, at disse diskursive fremstillinger har forbindelse til stigmatisering af arbejdsløse som potentielle "samfundsnassere". I udlændingebatten blev flygtninge & indvandrere særligt italesat i forhold til samtidens diskurs om arbejdsløse. Bl.a. af Ekstrabladets chefredaktør, der argumenterede for, at arbejdsløshedsunderstøttelse virker som en

”sovepude” på integrationen (Ejrnæs & Skytte, 2023: 400) og banede vej for lavere sociale ydelser til ikke-danske statsborgere, der har været fast politik siden da (ibid.: 400-406).

Den mere liberalistiske, økonomiske politik sætter sig først for alvor igennem i beskæftigelsespolitikken i 90’erne. Forfatterne af bogen Socialpolitik kalder, som nævnt, den overordnede udviklingen for *aktivlinjen*, som defineres som en proces, hvori; ”lovgivning og administration nu indrettes sådan, at den tvinger og/eller tilskynder modtagerne af sociale ydelser til at være både mest muligt og længst muligt på arbejdsmarkedet.” (Møller, 2023: 126). Senere kommer også politikområder udenfor beskæftigelsesområdet under indflydelse af aktivlinjen, herunder, som nævnt på udlændingeområdet mv.

Aktivlinjen har også betydning for uddannelsespolitikken. Økonomen, Ove K. Pedersen, der forfatter til konkurrencestatsteorien/ genealogien, forstår ”konkurrencestaten” som en institutionel ændring mod, at statens institutioner indrettes, og borgere subjektiveres/ dannes, så de kan tilpasse sig og den internationale markedskonkurrence (Pedersen, 2011: 11-15), hvilket kan forstås en ændring som aktivlinjen er en del af. Dette har også indflydelse på uddannelsespolitikken og dannelsen/ subjektiveringen af unge borgere; hvis faglige/ kompetencemæssige udvikling nu sættes i fokus (Pedersen, 2011: 186-191), som jeg kommer mere ind i teoriafsnittet. Når jeg anvender denne teori i projektet, er det med den antagelse, at det boligsociale arbejde med unge også danner disse og påvirkes af praksissen i folkeskole, hvilket har implikationer for hvordan den boligsociale praksis reflekterer og skaber de unges sociale behov. Jeg kommer mere ind på det i afsnittet ”videnskabsteoretiske udgangspunkt”.

Dette afsnit har afdækket, hvordan arbejdsløshed er blevet konstrueret som et centralt problem i socialpolitikken over de sidste 40 år. Og hvordan denne institutionelle udvikling, aktivlinjen, kan siges at strække sig også ind i uddannelses- og anden socialpolitik.

Udsatte boligområders konstruktion

Forvaltningen og skabelsen (i en social konstruktivistisk optik) af i socialpolitiske boligområder har udviklet markant de sidste 30 år. Jeg drager på Frandsen & Hansens (2020) genealogiske gennemgang, der sætter fokus på de politiske problemforståelser og strategier i boligpolitikken for at belyse udviklingen. Redegørelsen er relevant fordi diskursive fremstillinger og institutionel/ statslig styring i høj grad udgør konstruktionen af et givent socialt/ politisk fænomen i en traditionel

socialkonstruktivistisk optik. Herved udgør redegørelsen indsigt i, hvordan ghettoområder/parallelsamfund er skabt.

Med kvarterløftsprojekterne i 1997-2002 blev en ny decentraliseret styring taget i brug, staten har i denne styring en rolle som igangsætter, mens de enkelte kommuner og boligselskaber er hovedforvaltere af helhedsplanerne. Derudover løftes indsatsen i praksis lokalt i boligområdet og fastsættes igennem midlertidige kontrakter og aftaler (Frandsen & Hansen, 2020: 15).

Den decentrale styring er forsat og har i dag en relativt fast styringsstruktur. På baggrund af den statslige kategorisering (boliglistor) og lokale interesser for social udvikling, mv. former kommuner og boligselskaber rammerne for 4-årige boligsociale projekter hvori boligsociale medarbejdere og andre aktører skal arbejde med Landsbyggefondens indsatsområder. Disse er i skrivende stund beskæftigelse, uddannelse, kriminalitetsforebyggelse og medborgerskab (Landsbyggefonden, ingen dato). Arbejdet udføres typisk i koordination og samarbejde med skoler, politi og jobcentre. Sideløbende bliver projekterne ledet, typisk af en bestyrelse af de ovennævnte interessenter (herunder kommuner og boligselskaber) (Landsbyggefonden, ingen dato). Forud for igangsættelsen af de boligsociale projekter, skal de godkendes af Landsbyggefonden (Frandsen & Hansen, 2020: 19). Der er således både mange forskellige aktører inde over det arbejde i sociale helhedsplaner.

I forhold til den diskursive konstruktion af udsatte boligområder, sættes integration i fokus allerede i årene op til kvarterløftene; halvdelen af den 30-punkts handleplan fra Byudvalgsundersøgelsen, der lå til grund for kvarterløftene, omhandlede flygtninge og indvandrere (Frandsen & Hansen, 2020:16).

Under VK regeringens *strategi mod ghettoisering* og *Lov om byfornyelse og udvikling af byer* i 2004, kan man snakke om, at (hvad i dag kategoriseres som udsatte boligområder) isoleres sprogligt fra øvrige boligområder idet terminologien blev ændret fra socialt belastede byområder (kvarterløftene) til ghettoer (dog uden at blive defineret). I Strategien, konstrueres ophobningen af ressourcetsvage borgere, herunder flygtninge og indvandrere, som hovedproblemet og, en af svarene bliver at ændre beboersammensætningen. Samtidigt bliver boligområderne isoleret økonomisk fra anden byfornyelse, da finansieringen af indsatserne, både sociale og fysiske, findes i beboernes egen institutionelle opsparing, Landsbyggefonden (ibid.: 17-18).

I 2010 intensiveres boligpolitikken under den forsatte VK-ledet regering. "Ghetto" bliver et institutionaliseret begreb og regeringen indfører den omdiskuterede Ghettoliste (i dag kaldet parallelsamfundslisten). I udspillet *Ghettoen tilbage til Samfundet. Et opgør med parallelsamfund i*

Danmark, foreslås det, at op mod halvdelen af anvisningerne til almene boliger skal kunne udlejes udenfor ventelister, for at styre beboersammensætningen yderligere. Herudover, kobles et styrket kriminalitetsfokus boligområdernes forvaltning igennem bandepakken (Frandsen & Hansen, 2020.: 20-21). Ifølge forfatterne til kilden jeg drager på:

”fuldbyrder [lovgivningerne] den politiske isolering af udsatte by- og boligområder (...) til fordel for en traditionel sektortænkning, der prioriterer arbejdsmarkeds-, social-, og integrationspolitik understøttet af et stadigt større fokus på autoritære tiltag og en voksende politimæssig indsats”

(Frandsen & Hansen, 2020: 21)

Den stadig mere ”autoritære” (dvs. negativt defineret og straf-incitament-ledede) statslige styring (Frandsen & Hansen, 2020: 13), reducerer ifølge den tyske forsker, Annika Seeman beboernes rettigheder. Blandt andet igennem krav om obligatorisk dagpleje for småbørn, dobbeltstraf i særlige boligområder (Seeman, 2020: 2), samt forrang på ventelister for lejere, der har arbejde og/ eller er i uddannelse (ibid.: 15).

Den mere autoritære styring er ledsaget af en negativ fremstilling beboerne i boligområderne, specielt minoritetsetniske beboere, med som ikke deltagende i samfundet og arbejdsmarkedet og med udemokratiske værdier, særligt sexistiske/ patriarkalske. Hvorved, integrationsfokusset igen styrkes og leder til hvad jeg vil kalde et regulært stigma, som jeg vil komme i teoriafsnittet om stigmatisering.

Gennemgangen viser, at udsatte boligområder i dag styres mere ”autoritært”. Derudover, fremstilles beboere i udsatte boligområder som primært afvigende, delvist på grund af koncentrationen af ressourcessvage, herunder arbejdsløse borgere, men særligt på grund af koncentration af minoritetsetniske beboere og deres manglende demokratiske deltagelse og værdier.

Medborgerskab som fagligt begreb

Forrige afsnit indikerer en diskursiv fremstilling af beboernes afvigelse, der særligt satte fokus på deres afvigelse, dels på baggrund af manglende deltagelse på arbejdsmarkedet og dels på baggrund manglende demokratisk deltagelse og værdier. Dette stiller indirekte krav/ forventninger til det sociale arbejde i udsatte boligområder, der nu også skal levere demokratisk udvikling.

I dette afsnit, der også udgør projektets litteraturdelt, fokuserer jeg på medborgerskab som et socialfagligt begreb. Begrebet fremhæves som et redskab til at skabe demokratisk deltagelse og

modvirker social kontrol og radikaliserings og kan herved siges at relatere sig til de nævnte krav/ forventninger til det boligsociale arbejde.

Center for Boligsocial Udvikling (CFUB) har skrevet en rapport om medborgerskabsarbejde. Ifølge rapporten er målgruppen for disse indsatser bred, men særligt relevante for beboere med minoritetsetnisk baggrund, socialt isolerede beboere, udsatte børnefamilier og udsatte unge (Koch, Langkilde & Lunar, 2021: 11). Ifølge rapporten består medborgerskab af tre elementer: 1) Samfundsforståelse; særligt kendskab til samfundets politiske struktur (herunder -system), værdier (herunder tolerance for andres holdninger). 2) Aktiv deltagelse i politiske- eller foreningssammenhænge eller uformelt, f.eks. til politiske valg eller i boligafdelingen mv. 3) Tilhørsforhold til fællesskaber i samfundet, f.eks. boligområdet, samt oplevelse af anerkendelse og respekt fra andre (ibid.: 12; 19-20). Rapporten kommer omkring flere klassiske boligsociale metoder, der kan have en positiv effekt på beboernes medborgerskab, bl.a. Peer-to-Peer eller Fælles Tredje. Ifølge forfatterne er udbyttet af metoderne specielt tolerance og mindske af social kontrol, eks. ved en Fælles Tredje, hvor samarbejdet kan styrke tolerancen mellem beboerne igennem et fælles mål (ibid.: 42-43; 46-47). De værdimæssige demokratiske resultater af metoderne afspejler således umiddelbart den politiske problemforståelse af beboernes afvigelse. Andre resultater er bl.a. en styrket selvtillid og ejerskab, herunder igennem beboerinddragelse (ibid.: 39-41).

Litteraturen om medborgerskabsarbejde omhandler også børn og unge. I et kort hæfte også af Center for Boligsocial Udvikling, fremhæves en række rationaler for medborgerskabsarbejde, der indbefatter: Unges ret til samfunds deltagelse, unge som fremtiden, at styrke de unges demokratiske selvtillid, at modarbejde marginalisering, styrke trivslen og medborgerskab som et værn mod radikaliserings/ social kontrol (Langkilde & Lunar, 2023.: 1-2). Herved italesættes medborgerskab primært i forhold til børn og unges behov og rettigheder og ikke afvigelse. Videnshæftet opremser forskellige eksempler på boligsociale aktiviteter, der kan styrke børn og unges medborgerskab. Eksempelvis aktiviteter, der giver medbestemmelse og kan lede til medansvar blandt børn og unge, blandt ved til at lave en festival eller inddrage unge som eksperter i deres lokalområde (ibid.: 5-7).

Også andre aktører beskæftiger sig med emnet. I rapporten, *Unge Stemmer fra Blokken* af Mellemfolkeligt Samvirke og SPUK (Bæk, 2020) opsummeres Mellemfolkeligt Samvirkes projekt med grupper af unge i udsatte boligområder. Dette projekt har fokus på at støtte de unge til at organisere sig selv i deres lokalsamfund ved. Pædagogisk set, fremhæves de unge ret til selv at vælge hvad de vil beskæftige sig med i projektet og socialarbejderen har således et arbejde i at mindske

egen indflydelse/ magt (ibid.: 10-11). De unge i projektet har særlig fokus på omtalen/ stigmaet om udsatte boligområders omtale, bl.a. igennem debat i tv- og radioindslag på bl.a. P1, P4, TV2 nyheder og Debatten, hvor de unge fik mulighed for at sige deres mening (ibid.: 14). Projektet har således særligt fokus på at fremhæve de unges egen ”stemme” og vender herigennem denne medborgerskabsindsats imod det politiske system, der italesætter den demokratiske afvigelse blandt beboere i udsatte boligområder.

Mellemfolkeligt Samvirke har også lavet medborgerskabsforløb i folkeskolen (Mellemfolkeligt Samvirke, ingen dato). Tilgangen er mindre belyst i det korte otte sider lange hæfte, men bygger på en lang række aktiviteterne. Disse indbefatter eks. at besøge plejehjem, samle penge ind til hjemløse, (ibid.: 3), at lave brandtaler, medborgerprofiler, organisere ungeråd og lave rollespil (ibid.: 4). Forløbet er en del af København kommunes anti-radikaliseringstrategi (ibid.: 3), men forholder sig ellers ikke yderligere indirekte til den politiske dagsorden. Man kan sige, at medborgerskab herigennem fremstilles som noget, der primært skal gøres og ikke forstås/ læres

Anderledes fra denne rapport, har Børne- og Undervisningsministeriet (2019: 3) udgivet et vidensnotat om medborgerskab i folkeskolen og fritidstilbud med fokus på forebyggelse af radikaliserings og social kontrol. Notatet anvender ikke en fast forståelse af medborgerskab, men det pointeres, at medborgerskab skabes i forholdet mellem individ og fællesskab og herved er noget fælles (ibid.: 8). Kilden har fokus på, at eleven føler sig inkluderet i klassen og af læreren (ibid.: 9). Et andet element handler om at styrke elevernes kritiske refleksionsevne ved til at sortere i informationsstrømmen og reflektere over afsenderens bagvedliggende motiver (ibid.: 11), men fokuserer særligt på diskussion af politiske og samfundsorienterede emner (ibid.: 14-17). Således har notatet i høj grad det dialogbaseret og politiske i sin tilgang til medborgerskab.

Gennemgangen viser, at flere af kilderne sætter særlig fokus enten på at give beboerne rum til selv at definere dem selv overfor omverdenen, hvad man kunne kalde deres umiddelbare behov. Samtidigt, er flere af kildernes forbundet til de politiske problemforståelser om socialkontrol og manglende demokratisk deltagelse, hvorved de tilsigtede medborgerskabsindsatser kan siges at afspejle ligeledes beboernes demokratiske behov og afvigelse i en socialpolitisk forstand.

Problemformulering

På baggrund af de tidligere afsnit i problemfeltet forstår jeg forskellige spændingsforhold i de opgaver, der stilles til det boligsociale arbejde og samarbejdspartnere:

- Arbejdsorienteret- og demokratisk udvikling: Det boligsociale arbejde skal både understøtte, at beboere får fæste på arbejdsmarkedet og udvikles mod et legitimt demokratisk værdisæt og demokratiske deltagelse i en tid, hvor beskæftigelsespolitikken ellers har forrang i uddannelsespolitikken
- Demokratisk behov og -afvigelse: Den politiske konstruktion og problemforståelse af beboerne har fokus på demokratiske afvigelse (som jeg kommer mere ind demokratiske afsnittet ”parallelsamfundsstigmaet”) modsat demokratiske behov. Medborgerskabsbegrebet har i midlertidig særligt fokus på behov, men afspejler også afvigelsen

Ud fra disse umiddelbare modsætninger stiller jeg projektets problemformulering:

Hvordan kan boligsocialt arbejde i Region Hovedstaden siges at harmonere/ ikke harmonere med unges i udsatte boligområders behov for arbejde/ uddannelse, fællesskab og medborgerskab igennem fagprofessionelle og unges kvalitative italesættelser og kvantitative udsagn om arbejde/ uddannelse, fællesskab, stigma, medborgerskab og empowerment?

Kapitel 2: Design

I dette afsnit kommer jeg omkring min forforståelse af genstandsfeltet, der leder mig til projektets socialkonstruktivistiske videnskabsteoretiske udgangspunkt, dernæst vil jeg kort pointere, hvordan jeg anvender en deduktiv tilgang i projekt i forhold til fokus, samt en kvalitativ tilgang til data. Sidst i kapitlet kommer jeg omkring de begreber jeg anvender.

Forforståelse af genstandsfeltet

Dette afsnit skal give læseren en forståelse af mine forud-antagelser om boligsocialt arbejde til genstandsfeltet. Genstandsfeltet er kort sagt det boligsociale arbejdes relevans for unge i udsatte boligområders behov for arbejde, uddannelse, demokrati/ medborgerskab og fællesskab.

Jeg har tidligere været i praktik i en boligsocial helhedsplan og min forståelse af det boligsociale arbejde med unges demokratiske behov i den forbindelse, er, at det er svært at tilgå spørgsmål om tilhørsforhold og politisk repræsentation. Blandt andet er det svært fordi det boligsociale både skal

repræsentere politiske aktører, der er medskabende til problematikkerne og fordi de unge kan have svært ved at se meningen i det, samt have fokus og behov for mange andre ting. Et andet element er behov for at være en del af fællesskaber, som jeg ikke har været så meget inde på i problemfeltet. Jeg anser dette som vennegrupper, klassefællesskaber og særligt grupper og grupper på tværs i boligområdet. Jeg anser dette element mellem to øvrige sfærer det individuelle; den unges behov for arbejde og uddannelse og det samfundsmæssige; at føle sig anerkendt, oplyst og motiveret til at stemme, være med i politiske grupper og dele sine politiske holdninger og nærtbeslægtede sfære som foreningslivet (hvad man kunne kalde demokratiet) og at fællesskaber har forbindelse til begge dele. Min erfaring er, at det boligsociale arbejder meget med fællesskaber, men kan være udfordret i at trække unge til de ofte konventionelle former for aktiviteter, der ofte anvendes her; fællesspisninger, arbejdsdage mv.

Det boligsociales arbejde med børn og unges arbejds- og uddannelsesmuligheder, er jeg ikke så bekendt med, men min mere generelle forståelse for det øgede beskæftigelsesfokus (aktivlinjen) er, at den ofte lykkes godt/ bedre med mindre udsatte, udsatte borgere og ikke-udsatte borgere. Og at unge generelt er enten ikke-udsatte eller mindre udsatte når vi snakker om tung udsathed; længerevarende arbejdsløshed, sygdom og hjemløshed. Det kommer også til udtryk i positive statistikker om unge i udsatte boligområders optag på videregående uddannelser. Omvendt, tror jeg, at det boligsociale og andre institutioner kan lykkes med at integrere unge og andre på arbejdsmarkedet og uddannelsesvæsnet, uden at lykkedes med at aktivere deres demokratiske deltagelse og sikre den sociale trivsel og tryghed i boligområder, hvis det fællesskabende og demokratiserende ikke medprioriteres, hvilket aktivlinjen potentielt kan medføre.

Videnskabsteoretisk udgangspunkt

I dette afsnit udfolder jeg projektets videnskabsteoretiske udgangspunkt og hvad det har af betydning for projektet.

Socialkonstruktivismen beskæftiger sig med ord og diskurser og institutionel praksis, der i forhold til socialpolitik forstås som værende medskabende for borgeres selvforståelse og ageren i samfundet og kaldes subjektiveringsprocesser. Diskurser er fortællinger og narrativer om fænomener og/ eller grupper. Disse kan både være i forhold til emner, der typisk figurerer i den politiske debat, eksempelvis udsatte boligområder, men også mere dybdeliggende antagelser eller taget-forgivetheder i den samfundsmæssige forståelse og i det faglige vidensområde, der ofte antages eller konstrueres

diskursivt som at være et værdimæssigt neutralt (Juul, 2018: 336-339). Et eksempel for det er den socialfaglige forståelse af, at positive fællesskaber kan forebygge social udsathed for kriminalitet. Der er forskning, der viser et positivt forhold mellem det at opleve at være med i et fællesskab, f.eks. i skolen eller på arbejdet og reduktion i social udsathed for kriminalitet, men samtidigt er det også en faglig/ almen diskursiv forståelse, der også har indflydelse i både forskningen i den politiske debat – og således potentielt diskurs, der reproduceres uden, at andre sandheder når dagens lys. På denne måde er viden og magt forbundet i en socialkonstruktivistisk optik, også i forskning; viden skaber politisk handling og politisk magt skaber og viden (ibid.)

I forbindelsen med interessen i taget-for-givetheder anvender socialkonstruktivistisk forskning, genealogi og dekonstruktion som to primære metoder. Genealogien skal kvalificere vores samtidige forståelse (viden) om givne sociale emner ved at undersøge, hvordan de blev skabt i fortiden og søger at udfordre eller dekonstruere disse taget-forgivetheder (Juul, 2018: 336-339). Jeg drager på genealogiske indsigter om udsatte boligområder konstruktion og dannelsesteori (velfærds-/ konkurrencestatslig) for at forstå mit genstandsfelt og de forskellige diskurser, der omgiver hhv. dannelse/ subjektivering ift. personlig udvikling og fællesskab/ demokrati samt (parallelsamfunds)stigmatisering (mere om det i teoriafsnittet). Herved antager jeg, med afsæt i en socialkonstruktivistisk ontologi og epistemologi, at diskurser har en påvirkning på både faglig praksis og behov og søger at undersøge disse. Min metode er primært diskursanalyse af tekster fra samtiden.

Jeg tager udgangspunkt i en Critical Discourse Analysis (CDA)-inspireret tilgang til diskursanalysen. Faircloughs, der er forfatter til CDA, intention med metoden er, at forskeren bliver i stand til at levere en normativ kritik af et givet genstandsfelt (Jørgensen & Phillips, 2011: 20) og ikke blot kunne beskrive verdenen mere sandfærdig som hos Foucault (ibid.: 37). Fairclough anser også, at der eksisterer en materiel virkelighed uden for den diskursiv skabte, der har forbindelse til den diskursive sfære (Juul, 2018: 337). Jeg adopterer til dels disse elementer af Fairclough, hvilket har epistemologisk og ontologisk betydning for projektet. I forhold til kritikken, betyder det, at jeg knytter en kritisk refleksion/ kritik til de steder, hvor arbejdet ikke kan siges at harmonere med de unges behov – ikke, at min analyse som helhed er kritisk. I forhold til det materielle betyder det, at jeg anvender empowerment teorien til at komme nærmere den boligsociale praksis med medborgerskabsindsatser.

Når det er sagt, har metoden større implikationer for forskningsprocessen (Phillips & Jørgensen, 2017), hvorimod jeg anvender den mere for at operationalisere min teori og delfokus i analysen samt

inkorporer de nævnte videnskabsteoretiske implikationer i projektet. Derfor anvender jeg ikke en egentlig CDA-metode i projektet, men en CDA-inspireret analysemetode og trækker på CDAs rationale og forskningssyn.

Deduktiv tilgang

I dette afsnit kommer jeg ind på projektets anvendelse af teori og empiri i forhold til at nå frem til projektets fokus og konklusion(er).

Et centralt element i forhold til udformningen af projektets fokus er brugen af teori og empiri (Olesen, 2018: 150). Som jeg kom ind på i forrige afsnit, ligger der særligt teori og genealogisk indsigt om udsatte boligområder (Frandsen & Hansen, 2020), samt om konkurrence-/ velfærdsstatslig dannelse i folkeskolen (Pedersen, 2020) til grund for projektets hovedfokus om stigma og medborgerskab, arbejde/ uddannelse og fællesskab (foruden empowerment, der dog ikke er afledt heraf). Således ligger der faste teoretisk indsigt til grund for projektets fokus som helhed, hvilket er et deduktivt træk (Olesen, 2018: 150). Når det er sagt, har empirien også haft en indflydelse. Min oprindelige ide var bl.a., at medborgerskab skulle have en større rolle i projektets fokus og ikke, som jeg endte med at bruge det, som et mere diskuterende element ifb. stigmatisering (se ”Analysemetode”). Dette skyldes, at interviewene med de fagprofessionelle ikke genererede så meget indsigt om medborgerskab, som jeg havde regnet med. Derudover kom nogle af svarene til spørgsmål om demokrati/ medborgerskab (hvad jeg også generaliseret har kaldt ”fællesskab” i interviewene) i højere grad til at handle om fællesskab i boligområdet og interpersonelt. Disse har jeg derfor i stedet brugt i delen om arbejde/ uddannelse og fællesskab. Således har empirien også haft en, om end mindre, indflydelse i udformningen af projektets fokus, hvilket er et induktivt træk (Olesen, 2018: 150).

Kvalitativ tilgang

I dette afsnit vil jeg kortfattet komme omkring projektets kvalitative tilgang.

Min data består primært af kvalitative interviewmateriale med boligsociale fagprofessionelle, derudover af kvalitativt dokumentmateriale igennem rapporter om emnet fra de unges synspunkt og sidst men ikke mindst, af gruppeinterviews med folkeskoleklasser, der er både kvalitative og kvantitative: I gruppeinterviewene bad jeg folkeskoleleverne om at tage stilling til en række udsagn og række hånden op hvis de er enige, hvilket udgøre den kvantitative del. Det kvalitative element

består i at jeg bagefter beder dem uddybe deres svar, såfremt de har lyst. Det kvantitative element kan dog ikke sige noget statistisk signifikant om, hvor meget unge i skoler nær socialpolitiske boligområder f.eks. har konkurrencestatsforståelse, på baggrund af lidt under 40 unges udsagn. I stedet kan den komplementere den kvalitative indsigt som jeg kommer mere ind på senere i afsnittet.

Kvalitativ forskning fokus og force er generelt at kunne afdække hvordan subjekter tilskriver mening til (diskurser om) sociale fænomener og subjekter for at nå frem til mere generelle mønstre herfor (Cresswell & Cresswell, 2017: 51). Projektets kvalitative empiri sætter særligt fokus på *hvordan* unge ser sig selv og de fagprofessionelle deres praksis. Den kvantitative forskning har i højere grad øje for at teste antagelser om (diskurser om) sociale fænomener og subjekter (ibid.). Herfor anvender jeg den mindre kvantitative data komplementært til den primære kvalitative, der giver undersøgelsen en (indledende) afdækning, i, f.eks. *i hvor høj grad* de unge oplever stigmatiserende diskurser, der igen skal anvendes til at sige noget om denne opleves generelt og således kobles tilbage til det kvalitative. Jeg anvender indsigt fra den kvantitative og kvalitative empiri på denne måde, til at drage slutninger, i analysedelen Stigma og Medborgerskab, men ikke de øvrige.

Begreber

- **Udsatte boligområder:** Dette begreb referer til boligområder på Listen over Forebyggelsesområder, Udsatte Boligområder, Parallelsamfund og Omdannelsesområder i almene boligområder med mere en 1000 beboere (Social- og Boligstyrelsen, 2024). Derudover referer jeg også til boligområder, der har boligsocial helhedsplan selvom de ikke nødvendigvis er på Social og Boligstyrelsens lister.
- **Medborgerskab:** Med dette begreb referer jeg til den socialfaglige forståelse af medborgerskab, som jeg kom ind på i afsnittet ”Medborgerskab som socialfagligt begreb”. Jeg tager her udgangspunkt i CfBUs definition af medborgerskab, som: 1) Samfundsforståelse, herunder viden, forståelse og anerkendelse af det politiske system. 2) Samfundsdeltagelse, særligt i politiske- og foreningsmæssige grupper. Samt 3) Tilhørsforhold til boligområde og andre arenaer for ”hjem” i samfundet, eks. Danmark (Langkilde, Lunar & Koch, 2021: 19-20).

- **Minoritetsetniske beboere/ borgere:** Når jeg bruger denne term referer jeg til, hvad den danske stat kategoriserer som ikke-vestlige indvandrere og efterkommer. Dette kategoriseres specifikt som beboere/ borgere, hvor ingen af vedkommendes forældre er både født i Danmark og har dansk statsborgerskab (Sundheds- og Ældreudvalget, 2020)
- **Kompetencemæssig udvikling:** Dette begreb referer til konkurrencestatslig personlig udvikling, i forbindelse med faglig udvikling, forstår jeg kompetencemæssig udvikling som arbejdsmæssig udvikling, der omhandler læring af konstruktive arbejdsmæssige normer, som arbejdsomhed, arbejdsmæssig, respekt for sin arbejdsgiver og klienter, mv. Herved kan den kompetencemæssige udvikling siges at komplementere den faglige udvikling i en konkurrencestatslig optik.

Kapitel 3: Teori

I dette af kapitel vil jeg først komme ind på Pedersens konkurrence-/ velfærdsstatslige dannelsese teori/ genealogi, der både danner udgangspunkt for projektets fokus og anvendes til at forstå og fortolke særligt arbejdsrettede behov og indsatser. Dernæst vil kort redegøre for Goffmans stigmatiseringsteori og dernæst operationalisere, hvad jeg kalder parallelssamfundsstigmaet, der begge anvendes for at fortolke og fortolke unges oplevelser med diskrimination. Til sidst vil jeg komme på Empowerment teorien.

Dannelse

Introduktion

Ifølge nationaløkonomen Ove Kaj Pedersen har den danske stat udviklet sig fra en velfærdsstat til i dag at være en (delvist) konkurrencestat. Det involverer ændring af statens rolle som forvalter af et samfund, der skal realisere lighed og beskyttelse fra den fri konkurrence til at forberede institutioner og borgere til den internationale markedskonkurrence (Pedersen, 2011: 11-13). Jeg kom ind på lignende skift i socialpolitikken i ”uddannelse og beskæftigelsens forrang”, der i dag udgør et større korpus af litteratur. Når jeg i stedet anvender Pedersen dannelsese teori i projektet, skyldes det, at denne kommer specifikt ind på, hvordan dannelsen af børn og unge i folkeskolen er under ændring, hvilket jeg mener har betydning for det boligsociale arbejde med børn og unge også. Jeg bruger teorien til at

analysere, hvordan de unge dannes/ subjektiveres i forhold til arbejde/ uddannelse, fællesskaber og demokrati i det boligsociale arbejde og hvordan de unge forstår deres egne behov for faglig/ kompetencemæssige og alsidig udvikling. Nedenfor kommer jeg hovedelementerne i Pedersens genealogiske dannelsesteori. Der beskæftiger sig med at forstå forholdet mellem borger, fællesskab og stat, som børn og unge skal dannes/ subjektiveres til at passe ind i.

Elevernes personlige udvikling

Med udgangspunkt i folkeskolens formålsparagraffer og debat om dets formål, påpeger forfatteren, at den personlige udvikling i eleverne som folkeskolens almene dannelse skal anspore, har ændret sig. I efterkrigstidens uddannelsespolitikken og herefter forskydninger af dette virke og skolens formål blev først at fremme at danne eleverne til hele og lykkelige personligheder (Pedersen, 2011: 178-179¹). Den udvikling skulle realiseres igennem dialog, udveksling og oplysning om eksistentielle elementer af tilværelsen som menneske i samfundet (ibid.: 179-181). Dette formål kalder Pedersen, med udgangspunkt i folkeskolelovens term fra 1975, at anspore elevens ”alsidige” udvikling (ibid.: 178-179).

I 2006 blev folkeskoleloven ændret igen, efter debat om danske elevers dårlige testscorer i dansk og matematik. Nu skulle folkeskolen først og fremmest skulle anspore eleven til en faglig udvikling (Pedersen, 2011: 190). Dette betyder i midlertidigt ikke, at elevernes menneskelige udvikling ikke længere er relevant, men at den blev sættes i forbindelse med og er betinget af faglig/ kompetencemæssige læring. Denne lære rettes mod at overdrage færdigheder, herunder læring om at lære, til elever og generelt i (konkurrencestats)samfundet, hvilket potentielt kan ske af alle med kompetencer, hvorfor Pedersen snakker om, at, ”pædagogikken er eksploderet” (ibid.: 194).

Fællesskab, demokrati og lighed

Ifølge Pedersen blev eleverne i velfærdsstaten ikke kun dannet til at realisere deres egen ”alsidige” udvikling, men også realisere samfundsfællesskabet. Denne dannelse er ikke læring i en konventionel forstand; fællesskabet/ demokratiet skal ikke undervises i, men eleverne skal dannes til at medansvar

¹ OBS sidetal fra denne kilde er taget fra en ebog og er derfor estimerede

for dets realisering (Pedersen, 2011: 182). Dette har forbindelse til den alsidige udvikling og man kan sige, at den vigtigste læring i velfærdsstaten var den, der ikke (umiddelbart) kunne bedømmes. Institutioners overordnede idealer var ydermere betinget af tidsånden i velfærdsstaten og efterkrigstiden; idealet om en generel socioøkonomisk (og øvrig) lighed i samfundet. Idealet om lighed afspejles også i de muligheder som institutionerne, særligt folkeskolen, skulle give dens borgere; lige muligheder for (ud)dannelse og demokratisk deltagelse (ibid.: 194), som dens borgere skulle anvende til at udligne uligheden i samfundet. På den måde fik institutionerne et medansvar for ligheden (ibid.: 195). På grund af den personlige autonomi og lighed, der omgav dannelsen og den politiske tidsånd blev demokratiet velfærdsstatens vigtigste arena for realiseringen af fællesskabet (ibid.: 183-184).

Fællesskabsforberedelsen i konkurrencestatens skole kan derimod siges at være normaliseret med anden (faglig/ kompetencemæssig) læring; ”Eleven skal uddannes til demokrati, ikke dannes til demokratisk deltagelse.” (Pedersen, 2011: 198), hvilket hænger sammen med, at fællesskabet her bliver noget mere fast defineret. Eksempelvis skal elevernes undervises ”dansk kultur og historie”, to former for viden, der således er relativt givet på forhånd (ibid.: 194). Ydermere, bliver den vigtigste måde hvori borgerne kan bidrage til fællesskabet gennem arbejde, der leder til fælles velstand, hvilket har forbindelse til, at den faglige udvikling sættes først (ibid.: 195-196). I konkurrencestaten er den lighed som folkeskolen og andre institutioner har ansvar for at realisere, lige muligheder for at tilegne sig faglig og kompetencemæssig evner/ udvikling (ibid.). I den forbindelse, bliver demokratiet også sekundært, som noget politikerne kan varetage med eller uden borgernes inddragelse (ibid.: 197).

Afrunding

Overordnet set, har velfærdsstatslig dannelse fokus på den enkeltes eksistentielle selvrealisering (den ”alsidige udvikling”) og demokratiske deltagelse. Dannelse i konkurrencestaten har derimod fokus på den enkeltes faglige og kompetencemæssige udvikling, der skaber den personlige udvikling og borgernes bidrag fællesskabets igennem velstand, derfor er demokratisk deltagelse sekundært.

Pedersen påpeger, at der i dag eksistere både velfærdsstatslige og konkurrencestatslige diskurser i institutionerne, da det politiske system ikke har taget et opgør med velfærdsstatens ideer (Pedersen, 2011: 201-203), således bliver hans teori også (mere) relevant i analyser af dannelsesdiskurser/ diskursiv subjektivering i sociale institutioner – eksempelvis som i mit projekt.

Stigmatisering

Introduktion

I dette afsnit redegør jeg dels for stigmat teorien af Erving Goffman og jeg operationaliserer, hvad jeg kalder parallelsamfundsstigmaet. Begge dele anvender jeg i analysedelen om stigmatisering og medborgerskab, da oplevelser med stigmatisering eller racisme er blandt de mest hyppige i datamaterialet med de unge og fordi jeg mener det har betydning for de unges demokratiske behov, som jeg kommer ind på i analysedelen.

Stigmat teorien

Stigmatisering er ifølge Goffman en social proces, hvor en stigmatiseret persons selvidentitet, samt øvrige positive egenskaber afvises og efter lang tids stigmatisering langsomt nedbrydes, gennem (stigmatiseret) interaktion med "normale", dvs. ikke stigmatiserede personer. Stigmatiseringen sker på baggrund af dybt miskrediterede egenskaber, der afviger fra samfundets normer (stigma) og giver anledning til stempning af personen som eks. inkompetent, doven eller farlig (Goffman, 1975: 20-25). Eksempelvis, italesætter de unge i projektets empiri om at blive stemplede som ikke-danskere og bandemedlemmer, primært på baggrund af deres etnicitet.

Ifølge Goffman er der tre former for stigma 1) kropslige vederstyggeligheder, dvs. kropslige anormaliteter eller handicap, 2) karaktermæssige fejl, der indbefatter socialt afvigende adfærd fra normalen, eksempelvis i forhold til børneopdragelse og 3) tribale stigma, som handler om stempning på baggrund af race, religion eller nationalt tilhørsforhold (Goffman, 1975: 20-25).

Udover disse typer for stigma, skelner forfatteren mellem de miskrediterede og de potentielt miskrediterede. Modsat miskrediterede er potentielt miskrediterede mennesker, der kan skjule deres stigma og har en interesse heri. Det kunne f.eks. være mennesker med proteser (kropslige vederstyggeligheder) og indbefatter ofte stigma for karaktermæssige fejl, der ikke er synlige stigma. Goffmans pointe er desuden at stigmatisering er skabt i interaktionen (som interpersonelle, sociale processer), og vi alle derfor, i en eller anden grad, er potentiel miskrediterede i forskellige situationer (Goffman, 1975: 20-25).

En tredje inddeling i forhold til stigmatisering er egne og de kloge. De egne er personer, der på baggrund af selv at være stigmatiseret, kan forvente at være solidarisk stillede med dem, de deler samme stigma med. Herunder, ved at hjælpe andre med tilpasse sig og klare stigmatiseringen (Goffman, 1975: 34). I analysen kommer jeg bl.a. ind på hvordan minoritetsetniske, marginaliserede unge støtter op om hinanden i fællesskaber på baggrund af samme oplevelse af stigmatisering. De kloge er derimod individer, der ikke deler stigma eller er stigmatiseret, men er sympatiske indstillede overfor stigmatiserede personer (ibid.). I forhold til stigmatiserede unge, kunne det f.eks. være empatiske boligsociale medarbejdere.

Parallelsamfundsstigmaet

Den politiske stigmatisering af beboerne i udsatte boligområder kan siges at blive cementeret diskursivt under daværende statsminister, Lars Løkke Rasmussens nytårstale 2018, grundet den centrale position denne arena udgør for at påvirke den politiske diskurs og debat. Derfor operationaliserer jeg parallelsamfundsstigmaet ud fra denne tale. Her udtaler statsministeren sig isoleret om, hvordan han ser udsatte boligområder socialpolitisk, hvilket jeg tager udgangspunkt i til at operationalisere parallelsamfundsstigmaet. Lars Løkke udtaler:

” Problemerne er til at få øje på. Børn, unge og voksne, som bor og lever deres liv i Danmark. Men som reelt er uden kontakt til danskere og det danske samfund.

Der er slået huller i Danmarkskortet. Mange lever i større eller mindre isolerede enklaver. Her tager en alt for stor del af borgerne ikke tilstrækkeligt ansvar. De deltager ikke aktivt i det danske samfund og på arbejdsmarkedet. Vi har fået en gruppe borgere, som ikke tager danske normer og værdier til sig. Hvor kvinder regnes for mindre værd end mænd. Hvor social kontrol og manglende ligestilling sætter snævre grænser for den enkeltes frie udfoldelse.”

(Regeringen, 2018)

Ud fra italesættelsen operationaliserer jeg fire underdiskurser, som jeg kommer ind på nedenfor.

Parallelitet/ fremmedhed

Denne diskurs bygger på citatet: ”Børn, unge og voksne, som bor og lever deres liv i Danmark. Men som reelt er uden kontakt til danskere og det danske samfund.”

Citatet fremstiller overordnet set beboere som at leve en parallel tilværelsen i Danmark, citatet kan dog også forstås dybere end sådan. Jeg forstår kategorien ”danskere” på baggrund af kategoriseringen af ”danske”/ (”vestlige”/) ”ikke-vestlige” borgere, der indgår som et centralt parameter i parallelsamfundslisten (Social- og Boligstyrelsen, 2024). Herved, bygger den på en etnicitet/statsborgerskabsdistinktion. ”Det danske samfund” forstår jeg ifb. litteraturen om medborgerskab, som særligt centreret omkring deltagelse i politiske grupper og foreninger i Danmark, men også potentielt hinsides, f.eks. i samfundsinstitutioner og på arbejdsmarkedet. Jeg mener, at man med fremstillingen af beboere, der hverken omgås danske beboere eller danske samfundsinstitutioner, indirekte sige, at disse beboere lige så godt kunne leve i andre lande og være lige forbundet til Danmark. De miskrediterede for dette tribale, raciale stigma ifb. med diskursen om parallelitet/fremmedhed, er således minoritetsetniske beboerne, der konstrueres som ikke rigtigt-danske/fremmede i Danmark.

Fraværende medborgerskab

Diskursen bygger på italesættelsen: ”Her tager en alt for stor del af borgerne ikke tilstrækkeligt ansvar. De deltager ikke aktivt i det danske samfund og på arbejdsmarkedet.”

Dette citat fremstiller beboere i udsatte, almennyttige boligområder som uansvarlige og/ eller inaktive på arbejdsmarkedet og ”det danske samfund”. Det danske samfund forstår jeg som nævnt som særligt forbundet til deltagelse i foreninger og politiske grupper i samfundet, men også hinsides. Både denne og arbejdsmarkedet udgør to centrale arenaer for realisering af medborgerskabspligter, hvorved beboerne konstrueres som at være dårlige medborgere. Modsat forrige italesættelse, kan man antage, denne gruppe nødvendigvis er minoritetsetnisk, da det ikke italesættes, at disse borgere er ”uden kontakt med danskere”, mv. De potentielt miskrediterede for dette stigma om karaktermæssige fejl ifb. diskursen om fraværende medborgerskab, er således etniske danske og minoritetsetniske beboere i udsatte boligområder.

Patriarkalsk kontrol

Diskursen bygger på citatet: ”Vi har fået en gruppe borgere, som ikke tager danske normer og værdier til sig. Hvor kvinder regnes for mindre værd end mænd. Hvor social kontrol og manglende ligestilling sætter snævre grænser for den enkeltes frie udfoldelse.”

Afvigelsen som her konstrueres, er adfærd der ikke følger to danske samfundsideal; ligestilling og personlig frihed. Grundet ligestillingsaspektet er italesættelsen ikke for alvor meningsfuld for kvinder. I stedet konstrueres mandlige beboerne som kontrollerende og patriarkalske særligt overfor kvinder. De potentielt miskrediterede ifb. dette stigma om karaktermæssige fejl ifb. diskursen om patriarkalsk kontrol er således mandlige beboere i udsatte boligområder.

Afrunding

Dette afsnit er jeg kommet ind på grundelementerne for stigmatiseringsteorien og operationaliseret parallelsamfundsstigmaet, ved at fremhæve tre underdiskurser i Lars Løkkes Rasmussen nytårstale om beboerne i udsatte boligområder, hhv. parallelitet, fraværende medborgerskab og patriarkalsk kontrol.

Empowerment

Introduktion

I dette afsnit kommer jeg ind på empowerment-tilgangen i en konventionel, kritisk udgave og en nyliberalistisk udgave. Denne anvender jeg til at analysere italesættelsen af en medborgersforløb i sidste analysedel, som jeg kommer mere ind på i analysestrategien.

Den konventionelle, kritisk empowerment-tilgang

Empowerment begrebet har historiske rødder i det globale syd, hvor statens rolle i socialt arbejde generelt er mere begrænset end i Danmark. Blandt andet derfor er empowerment som tilgang typisk kritisk overfor den politiske status quo, der forstås som medskabende for den givne sociale gruppes udsathed. Af samme grund forstås denne empowerment-tilgang også politisk handling som nødvendig for at styrke en given, udsat gruppe. Den anden forskel fra konventionel dansk socialt arbejde er, at

tilgangen tager udgangspunkt i grupper og ikke individuelt arbejde med udsatte (Andersen & Larsen, 2023²: 650-651). Empowerment i denne forstand kan forstås som at indeholde tre hoveddimensioner:

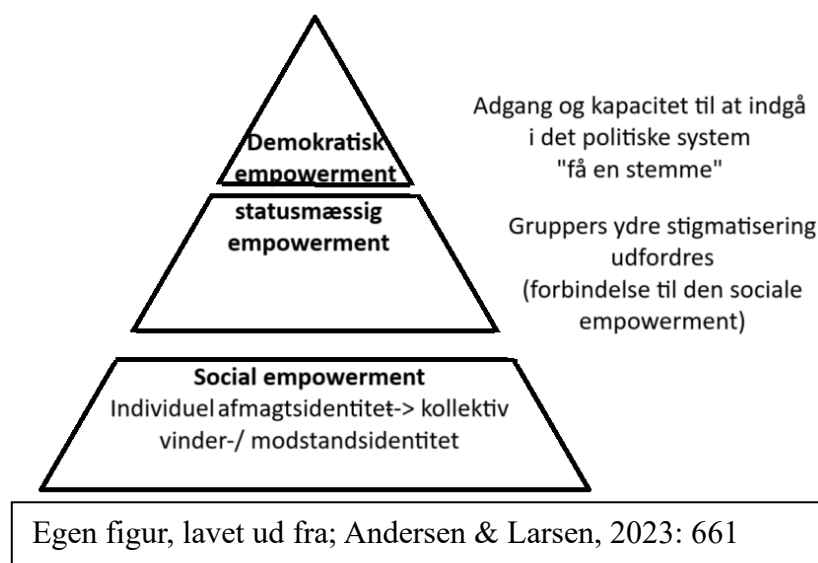
1) Den sociale empowerment, der handler om at fjerne fokus på den afmagt som individer, der slås med samme type udsathed, men som kommer til udtryk adskilt og individuelt. Dette gøres ved at formulere en fælles identitet og ofte, forståelse for udsathed. Herved styrkes gruppen af udsatte personer, der har fundet sammen og internt konstrueres en ny fælles selvforståelse som handlekraftig og/ eller kæmpende mod gruppens politiske/ samfundsbetingede udsathed (Andersen & Larsen, 2023: 659-661). Eksempelvis, kunne en gruppe minoritetsetniske unge, der er udsat på baggrund trange boligforhold, tænkes at kunne finde en ny selvidentitet som søskendeflokkens beskyttere: Deres forældre har svært ved helt at forstå livet som barn/ ung i Danmark, men de unge er rutineret i boligområdets do and don'ts og finder mening i, at guide deres yngre søskende i en god retning.

2) Social empowerment handler om at udfordre de negative diskurser og associationerne som marginaliserede grupper har i samfundet, eksempelvis stigmatiserede efterkommer af indvandre. Formålet er her at vende diskrimination til respekt og anerkendelse fra andre grupper i samfundet. Elementet kan således siges at være horisontalt udadvendt fra en given gruppes position (Andersen & Larsen, 2023: 659-661).

3) Demokratisk empowerment handler om at udvikle adgang til det politiske system for at kunne blive hørt og have mulighed for at indflyde forhold og lovgivning, der omhandler en given, udsatte gruppe (Andersen & Larsen, 2023: 659-661). De medborgerskabsindsatser som Mellemfolkeligt Samvirke startede med unge i udsatte, almennyttige boligområder (se ”Medborgerskab som fagligt begreb”) kan siges at have anvendt både social og demokratisk empowerment idet de unges oplysningskampagner, særligt henvendte sig vertikalt til magthaverne, men også horisontalt til andre grupper i boligområderne og samfundet.

² OBS sidetal fra denne kilde er taget fra en ebog og er derfor estimerede

Jeg forstår den originale empowerment-tilgang som betinget af, at der arbejdes med i hvert fald statusmæssig- og demokratisk empowerment. Jeg anser også disse former for empowerment som at hænge sammen, se figur til højre: Demokratisk empowerment er betinget af social empowerment (gruppemæssig demokratisk

erfaring, der danner grobund for politisk krav til politikere), der potentielt er betinget af social empowerment, da gruppemæssig handling er betinget af, at en vis individuel afmagt er overvundet.

Den nyliberalistiske empowerment-tilgang

Forfatteren af kapitlet om empowerment, som jeg trækker på operer egentlig med tre empowerment-tilgange, men den tredje, socialliberal empowerment handler mest af alt om kommunikation (Andersen & Larsen, 2023: 655-656) og afspejler ingen italesættelser i mit empiriske materiale, hvorfor jeg undlader den.

Den nyliberalistisk empowerment-tilgang, referer til en misforstået anvendelse af empowerment (ift. dets rødder), som et (muligt, relevant) redskab i aktivlinjens socialpolitik. Her indskrænkes styrkelsen til den enkelte bruger og handler blot om at motivere ham/ hende til at tage ansvar for eget liv (Andersen & Larsen, 2023: 655-656).

Konklusion

Empowerment-begrebet indbefatter således, at udsatte grupper søger positiv indflydelse og forandring for deres livsvilkår og stigmatisering, både i relationen til andre grupper i samfundet og vertikal til magthaverne, samt potentielt internt, for at modvirke en individuel afmagt, der kan blokere for gruppemæssig empowerment.

Kapitel 4: Metode

I dette kapitel kommer jeg ind på konkrete metoder jeg har anvendt i projektet. Jeg præsenterer først projektets empiri, dernæst hvordan den er generet igennem diskursivt interviews og dokumentanalyse samt behandlet igennem kodning. Sidst men ikke mindst, udpensler jeg projektets operationaliserede CDA-inspirerede analysemetode.

Præsentation af data

I dette afsnit gennemgår jeg projektets datamateriale, hvordan det blev genereret, emnerne, mv. Afsnittets formål er at kunne levere transparens for empirien, der kan lede op til en diskussion materialet (til eksamen). Konkret består empirien af:

To gruppeinterviews med to folkeskoleklasser i skoler nær/ i udsatte boligområder: Interviewene er både kvantitative, men primært kvalitative.

- I det første interview var der 14 elever til stede. Skole ligger i et udsat boligområde, der figurer på en liste over udsatte boligområder/ parallelsamfund og hvor der er en social helhedsplan. Boligområdet er placeret i Region Hovedstaden, jeg kalder området for omegn 1.
- I den anden klasse var der 23 elever. Skolen ligger ikke i et boligområde, der figurer på boligliste, men der er en social helhedsplan i området. Dette boligområde var ligeledes i Region Hovedstaden, jeg kalder området for omegn 2.
- I begge klasser havde jeg delt interviewguiden med læreren på forhånd, men det var ikke mit indtryk, at eleverne kendte til den på forhånd. Der er også overvægt af unge med brun/ sort hudfarve i begge klasser, jeg antager de har minoritetsetnisk baggrund (dvs. også er ikke-vestlig borgere, se begrebsliste), men spurgte ikke indtil statsborgerskab, mv.
- Interviewene havde fokus på, hvordan de unge forstår deres medborgerskab ud fra projektets definition af medborgerskab (se ”medborgerskab som fagligt begreb”) samt deres forhold til arbejde og uddannelse. Jeg stillede fire hovedspørgsmål i begge af interviewene, hvori

emnerne og spørgsmålenes fokus gik igen, om end jeg ændrede formuleringen af spørgsmålene i andet interview (ud fra erfaringen med det første). Derudover, gav jeg i interviewet i omegn 2, eleverne mulighed for at stemme én gang pr. spørgsmål, mens jeg ikke begrænsninger antal gange man kunne stemme i interviewet i omegn 1 (der kom efter). Det skyldes, at jeg indså, at svarmulighederne generelt ikke var gensidige udelukkende. Jeg reflekterer over denne varians i analysen. Se sidste sider i bilag 5 og 6 for interviewguides.

Fire semi-strukturerede interviews med boligsociale medarbejdere:

- I det første interview snakkede jeg med to boligsociale medarbejdere, der arbejder med børn og unge.
- I det andet interview snakkede jeg med en fagperson, der er boligsocial leder i samme helhedsplan som det forrige.
 - o Medarbejderne og lederen arbejder under en helhedsplan i samme område som folkeskoleeleverne fra det andet interview, omegn 1, der er på en bolig liste.
- Det tredje interview foregik online, her snakkede jeg med en boligsocial leder af helhedsplan i det samme område som folkeskoleeleverne fra det første interview, omegn 2, der er på en boligliste.
- Det fjerde interview snakkede jeg med en boligsocial medarbejder fra en helhedsplan i et boligområde, der ligeledes er på en boligliste i København.
- Alle interviewene havde fokus på medarbejdernes forståelser for og arbejde med uddannelses- / beskæftigelses-, samt medborgerskabs- og fællesskabsdannende arbejde med unge. Spørgsmål og guides blev opdateret efter hvert interview om end hovedemnerne forblev ens samme. Se sidste sider i bilag 1- 4 for interviewguides til disse interview.

To rapporter om udfordringer for primært mandlige, minoritetsetniske unge i udsatte boligområder:

- Rapporterne tager udgangspunkt i de unges egen forståelse og oplevelser qua deres udsathed og komplementerer indsigten fra gruppeinterviewene med folkeskoleklasserne, idet jeg antager, at mere udsatte unge som dem i rapporterne, der ikke rigtig går i skole og hænger med ud på gaden, mv, ville have mindre tillid til at kunne blive interviewet af mig som udefrakommende (og voksen). Således får jeg her indsigt i disse unges liv, som jeg ellers ville have svært ved at få.
- Rapporterne har fokus på de pres de unge udsatte mænd oplever i hverdagen, herunder ift. uddannelse/ arbejde, stigma og diskrimination på baggrund af etnicitet. Rapporterne omhandler de unges fællesskab, men ikke de unges meninger om demokratisk-politiske emner.
- De konkrete rapporter er Center for Boligsocial Udviklings rapport, "Hvis du ikke har en uddannelse så har du ikke et liv" (Houmøller & Vinther, 2023), der specifikt fokuserer på unge, udsatte mænds udfordringer i overgangen fra folkeskole til videre uddannelse/ arbejde. Den anden rapport, der er udgivet af KABs og Socialrespons, hedder; "Her er hvad de unge siger og hvad vi kan lære af dem" (KAB & Socialrespons, 2021) og omhandler unge, mænd i udsatte boligområders egen oplevelse af udsathed og pres i hverdagen (generelt).

Diskursive interviews

I dette afsnit kommer jeg omkring generelle træk for diskursive interview, der udgør hoveddelen af projektets empiri og hvordan projektets interviews er udført i den forbindelse.

Diskursivanalyse har fokus på hvordan sandhed og viden konstrueres (Brinkmann & Kvale, 2015³: 212-214). Mens der findes diskurser i alle interview, kan diskursive interviews sige at adskille sig fra andre øvrige interviewtilgange på i hvert fald tre måder:

"For det første er variation i svarene lige så vigtig som konsistens. For det andet lægges der vægt på teknikker, som tillader forskellighed, frem for teknikker, der eliminerer den (...) og for det tredje opfattes interviewere som aktive deltagere (Potter & Wetherell, 1987, s. 165)."

³ OBS sidetal fra denne kilde er taget fra en ebog og er derfor estimerede

Gruppeinterviews

Aspekter om varians og forskellighed har implikationer for de gruppeinterviews jeg udførte. Jeg har bl.a. været interesseret i elevernes forskellige meninger (varierende) og søgt at give dem plads ved bl.a. ved at stille opfølgende spørgsmål i et forsøg på at forstå dem bedre. Denne tilgang bygger også på en anerkendelse af min magtposition som voksen og interviewer overfor de mindreårige respondenter og emnet om demokratisk deltagelse: Jeg antog, at interviewsituationen kunne virke som en vurdering af de unges demokratiske sindelag og engagement - trods jeg italesatte, at det ikke var intentionen. I denne relation søgte jeg derfor at afdække de unges meninger korrekt (i analysen), som en etisk prioritet, da jeg anser, at unge i udsatte boligområder er særligt udsatte for samfundets syn på dem.

For at stimulere videns genereringen i gruppeinterviewene forklarede jeg kort de forskellige delemner, som jeg forstår dem igennem litteraturen om medborgerskab. Her kommer en ulighed mellem mig og de unge også til udtryk, da jeg antager at medborgerskab som koncept kan være abstrakt for folkeskoleelever. I disse forklaringer ligger der derfor en priming af eleverne. F.eks. spurgte jeg hvordan de unge ser sig selv som bidragere til fællesskaber i samfundet som voksne. Jeg forsøgte at forklare de forskellige valgmuligheder sagligt og neutralt, men antager, at mange 15-17-årige ikke nødvendigvis har en holdning til emnet endnu og derfor er påvirket af andres umiddelbare fremstillinger, herunder min og lærerens (læreren deltog i interviewet i omegn 1).

Lærerne var også til stede i begge interviews og, som nævnt, i interviewet med eleverne i omegn 1. Velvidende, at dette sandsynligvis ville have en indflydelse på eleverne, accepterede jeg tilstedeværelsen for at bløde op for, hvad jeg antog var mistillid til mig som udefrakommende og forsker. I tilfælde af lærerens deltagelse takkede jeg ja til denne, som stimulation til datagenereringen, på baggrund af forrige interview (hvor de unge ikke havde sagt så meget, som jeg havde håbet på), i denne del styrede læreren i højere grad gruppesamtalen. Den deltagende lærer "forklarede" nogle af mine spørgsmål yderligere, bad de unge række hånden op og i et tilfælde intervererede hun. Herved er særligt denne lærer også medskaber indsigten i de unges oplevelser og meninger og særligt hendes intervention gav et dybere indblik ind i den racisme flere af de unge italesatte i politiske sammenhænge, mere om det i Stigma analysedelen.

Gruppeinterviews anvendes ofte for at få respondenterne til at interagere med hinanden og stimulerer en intern diskussion om emnet, disse kaldes fokusgruppe interviews (Morgan, 2011). Denne interaktion fandt dog ikke sted under interviewene, hvilket jeg antager skyldes elevernes forsigtighed i forbindelse med min tilstedeværelse. Jeg vil komme mere ind på interaktionen og variansen i analysen.

Interview med boligsociale medarbejdere

Sammenlignet med gruppeinterviewene med folkeskoleeleverne, antager jeg, at de voksne fagprofessionelle ikke for alvor oplevede min tilstedeværelse som en magtfaktor eller en mistillid, særligt ikke for de to interviews med sekretariatslederne.

For at give plads til de enkelte medarbejders udsagn, herunder de varierende, forsøgte jeg ligeledes ikke at styre samtalens retning. Bl.a. ved, at jeg ikke fulgte interviewguiden og flere gang stillede spørgsmål, der opstod i forbindelse med de fagprofessionelles italesættelser og ikke i interviewguiden. På den måde anvendt jeg en semistruktureret interview tilgang ifb. det diskursive interviews fokus. Jeg var til tider i tvivl om respondenterne forstod hvad jeg mente med mine spørgsmål, hvilket kan tænkes at hænge sammen med interviewtypen: En kritik af den diskursive interviewtilgang pointerer, at mange respondenter antager at forskeren vil udspørge dem om deres oplevelser og følelser, hvorimod det diskursive interview i højere grad interesserer sig for respondenternes fremstillinger af et givent fænomen. Det antages at interviewet skal handle om "hvad" [respondenten oplever, gør, mener], men kommer i stedet til at handle om "hvordan" [respondenten italesætter forskellige fænomener], hvilket er *bedragerisk* (Brinkmann & Kvale, 2015: 212). Bedrag er måske et stærkt ord i mit projekts sammenhæng, men jeg anser der var en vis forvirring over mine "hvordan" spørgsmål og, at jeg nogle gange måtte forklare yderligere hvad jeg mente. I bagklogskabens lys, skulle måske have være mere forberedt på netop mulighed qua interview typen.

Afrunding

Afsnittet viser indirekte, hvordan datagenereringen ikke er gået helt som jeg håbede på; de unge snakkede ikke så meget og havde måske svært ved at forstå mine spørgsmål/ forklaringer. Til tider var det det samme med de boligsociale medarbejdere Alligevel, fik jeg indsamlet data, der kan bruges

til at besvare mit fokus, der dog også er ændret løbende, da jeg blev mere klar over hvad empirien egentligt siger, det kommer jeg mere ind på i næste afsnit. Igennem den diskursive tilgang, har jeg søgt at lade de unge og boligsociale medarbejdere svare, uden for alvor at sammenfatte disse i processen og styre interviewene generelt, for at give plads til varians og lade de unge tale deres egen sag.

Dokumentanalyse

I dette afsnit kommer jeg omkring dokumenter som empiri og hvordan jeg anvender og har indsamlet de konkrete dokumenter i min analyse. De rapporter jeg anvender giver mig, som nævnt, indsigt i en målgruppe jeg ikke ville have fået adgang til selv; de meget udsatte unge i udsatte boligområder.

Dokumenter i en samfundsvidenskabelig optik kan udgøre både lovgivning, mødereferater, artikler, rapporter, tidsskrift mv. Fælles for dem er, at forskeren typisk ikke er en del af dokumenternes tilblivelse, modsat eks. interview (Lynggaard, 2025⁴: 167). I dette projekt er de dokumenter jeg anvender to grålitterære rapporter om udsatte unge, særlig unge mænd med minoritetsbaggrund, og deres oplevede udsathed i spændet mellem uddannelsessvænet/ arbejde, gaden og hjemmet.

De konkrete dokumenterne anvendt i et videnskabeligt projekt er guidet af dets forskningsspørgsmål, der herigennem kan være en rettesnor for at udpensle relevante kriterier for dokumenterne (Lynggaard, 2025: 165-167). Mit forskningsspørgsmål indsnævrer de aktører jeg er interesseret i at få i tale til enten unge eller boligsociale medarbejdere i socialpolitiske boligområder. Rapporterne er udvalgt ud fra de kriterier, at de omhandler om problematikker med arbejde, uddannelse og fællesskab (herunder negative), der ligeledes er en del af mit fokus, og at de indeholder en større andel af direkte udtalelser fra unge. Samtidigt er jeg bevidst om, at forfatterne sandsynligvis har valgt visse udtalelser til og andre fra ud fra deres pointer og forståelse. Det kommer jeg mere ind på i analysen (se ”Delkonklusion og kildekritik: Stigma og medborgerskab”).

Kodning

I dette afsnit kommer jeg ind på min dataanalyse metode, kodning og de konkrete koder jeg anvender i projektet.

⁴ OBS sidetal fra denne kilde er taget fra en ebog og er derfor estimerede

Jeg anvender kodning til at strukturere min analyse. Kodning er en nem tilgængelig metode til at få overblik over sine data og hvad den siger ift. ens undersøgelsesfokus og herfra påbegynde en dybere analyse. Kodning er kort sagt en forsimpning af pointer i empirien. Eksempelvis kunne en folkeskoleelev udtrykke et længere udsagn omkring hendes forhold til sit boligområde, der indeholder forskellige nuancer, samtidig med at udsagnet primært italesætter et positivt tilhørsforhold, hvorfor det kategoriseres ift. det. Senere kan relevante nuancer trækkes frem og diskuteres i en senere del af analyse (Kvale & Brinkmann, 2015:161-166).

Hvornår meningskoderne dannes i forhold til kodningsprocessen handler om, hvorvidt kodningen er begrebs- eller datastyret eller en blanding af disse to. I den begrebsstyrede, deduktive, tilgang laves koder på baggrund af eksisterende litteratur om genstandsfeltet, bl.a. teorier, før kodningsprocessen, hvorefter udsagn kategoriseres ud fra de begrebsstyrede koder. Omvendt oprettes koder løbende i den datastyrede, induktive tilgang ud fra pointer, mønstre og temaer som forskeren identificerer ved gennemgang af empirien (Kvale & Brinkmann, 2015: 161-163). I mit analysearbejde anvender jeg primært begrebsstyrede koder, der på den ene eller anden måde har forbindelse til den teori jeg anvender i projektet. Derudover anvendes datastyrede koder om udsagn, der ikke falder under de begrebsbårne-koder løbende. Min primære interesse er de begrebsbårne koder, samtidig med jeg ikke lukker helt af for italesættelser af andre fænomener, risikofaktorer og personlige synspunkter ved også at anvende databårne koder. Herved kan man sige, at jeg dog udelukker, at nye emner, eller delemners får en central plads i analysen.

Gennemgang af konkrete koder

- **Fremstillinger og italesættelser af arbejde, uddannelse, demokrati og fællesskab og sammenhængen mellem disse:** Jeg har her fokus på hvordan disse fænomener fremstilles, eksempelvis at samfundsmæssige fællesskaber italesættes som kollegiale fællesskaber, etc. Fremstillingen af produktive og fællesskabende elementer, samt demokrati i det boligsociale arbejde og forbindelserne herimellem, grænser op til måden at arbejde med dem på og en anden meningskode, *tilgange til arbejdet med børn og unge*. Forskellen er, at her er selve fremstillingen af fænomenerne i fokus. Koden indbefatter både hvordan boligsociale medarbejdere konstruerer de samfundsmæssige fænomener og hvordan de unge oplever og anser dem i deres tilværelse. For at kunne sammenligne bruger- og fagprofessionelle

italessættelser af de nævnte samfundsmæssige elementer opdeler jeg koden i hhv. *faglige forståelser* og *bruger forståelser*.

Koden bygger på konkurrencestatsteoriens antagelse om, at folkeskolen (og andre institutioner som det boligsociale) spiller en central rolle i at forme børn og unges samfundsdeltagelse og syn på produktive og fællesskabende elementer, demokrati og deres egen udvikling.

- **Stigma:** Koden indbefatter unges italesættelser af oplevelser med stigmatisering, diskrimination og negativ forskelsbehandling særligt på baggrund af minoritetsetnicitet.

Koden bygger den genealogiske gennemgang af socialt udsatte, almennyttige boligområders diskursive omtale (og forvaltning). Her bliver minoritetsetniske beboere i nogen grad udpeget som hovedansvarlige i boligområdernes sociale afvigelse, særligt grundet manglende demokratiske værdier og manglende deltagelse på arbejdsmarkedet, mv.

- **Tilgange til arbejdet med børn unge:** Denne kode indbefatter boligsociale medarbejders italesættelse af arbejdet med børn og unge både i forhold til uddannelse/ arbejde, fællesskab/ demokrati. Tilgangen i denne kode indbefatter særligt italesætter af forventninger og krav, samt forskellige tilgange, der kan forstås som empowerment-inspirerede. Unge isoleres ofte ikke i de fagprofessionelles udsagn om deres arbejde, men kobles til arbejde med børn og i nogen grad til familien, hvorfor den hedder til børn og unge.

Tilgangen bygger til dels på empowerment-teoriens forståelse af empowerment og kapitlet om Aktivlinjen.

- **Relationsarbejdet:** Denne kode opstod som databåren kode, der handler om de tilgange de fagprofessionelle for at opbygge relationer til brugerne, som et særskilt fokus. Sammen med tilgange og strategier, samarbejde, vilkår og krydspres tænker jeg det kunne have udgjort et relevant fokus på de fagprofessionelles arbejde alene, der dog var svært at få plads til i forbindelse med inddragelsen af de unges oplevelser.

- **Strategier, samarbejde, vilkår og krydspres:** Disse strategier og krydspres er ofte italesat på baggrund af oplevede vilkår på baggrund af færre ressourcer til boligsocialt arbejde og i samarbejde med større samarbejdspartnere, som skolen og kommunen. Eksempelvis italesatte en boligsocial medarbejder, at han i dag anser det fællesskabende arbejde som et middel til at nå beskæftigelses- og uddannelsesmæssige mål, grundet forandringer i boligpolitikken og færre ressourcer til boligsocialt arbejde generelt

Denne kode bygger Street level bureaucracy teoriens antagelsen socialpolitikken realiseres af frontlinjemedarbejdernes arbejde igennem det faglige skøn, der kompliceres af socialpolitikken flertydighed og gennemgående ressourcemangel. Jeg har endt med ikke at anvende teorien i projektet, da jeg havde svært ved at se, hvordan det, med det konkrete datamateriale, skulle kobles direkte til de unges behov, som er blevet omdrejningspunkt i projektet. Det korte kapitel ”vilkår for empowerment” anvender i nogen grad kodninger fra denne kode.

Analysemetode

Jeg anvender en Fairclough-inspireret analysemetode til at forbinde de forskellige teorier og fokus, der skal hjælpe mig besvare min problemformulering i min analysestrategi. Som jeg vil komme ind på nedenfor.

Critical Discourse Analysis

Norman Fairclough har udviklet en specifik diskursiv analysemetode kaldet Critical Discourse Analysis (CDA). CDA anvender tre hovedelementer til at undersøge diskurser i tekster, hvad han kalder kommunikative begivenheder og deres forbindelsen til den sociale praksis, der omgiver dem (Jørgensen & Phillips, 2011: 23). Disse elementer skal muliggøre en *forklaringsmæssig kritik* af genstandsfeltets problem, der kan udpege eksempelvis ikke mødte behov eller en forskel mellem virkeligheden og fremstillingen af et givet socialt problem som normativt/ socialt set en udfordring. Som nævnt i videnskabsteoretisk udgangspunkt, fletter jeg en *kritisk, normativ refleksion* ind de steder, hvor de unges behov og italesættelsen af boligsociale arbejde herfor varierer, fremfor at lave en egentlig kritisk analyse. Dette gør jeg i hovedkonklusionen.

Disse tre elementer er:

Den lingvistiske praksis, der handler om hvordan diskurser anvendes til at konstruerer mening med særlig tekstnær fokus på eksempelvis metaforer og grammatik i diskursive fremstillinger. Eksempelvis passive sætningsformer (som ”besparelser blev udrullet på beskæftigelsesområdet”), der fremstiller menneskelige handlinger (nedskæringspolitik) som mere naturlige eller regulære hændelser (ibid.: 26).

Den diskursive praksis, der handler om, hvordan teksten blev frembragt og dens forbindelse til andre diskurser (”intertekstual/ interdiskursivitet”). Dette involverer at undersøge teksten kildekritisk og, hvorvidt og hvordan tekster drager på diskurser fra andre tekster og blander dem i den givne situation for at skabe mening (Jørgensen & Phillips, 2011: 24). Eksempelvis, kunne man forestille sig, at en boligsocial leder blander både frontpersonale- og forvaltningsterminologi til at beskrive givne sociale problematikker, qua hendes/ hans arbejde som fagprofessionelle i begge arenaer.

Den sociale praksis er det sidste element i Fairclough tilgang og handler om diskursernes forbindelse til social handling. Dette element fokuserer på forhold, der ikke kun er diskursive, som de institutionelle eller økonomiske forhold boligsocialt arbejde er underlagt og har forbindelse til den diskursive praksis (Jørgensen & Phillips, 2011: 29-30). I mit tilfælde handler dette om empowerment-tilgange til arbejdet og har forbindelse til stigmatisering og medborgerskab.

Som nævnt i videnskabsteoretisk udgangspunkt, har metoden større implikationer for forskningsprocessen, hvorimod jeg primært anvender den til at operationalisere min teori og fokus i som analysemetode og samt drager på visse videnskabsteoretiske implikationer, hvorfor projektet ikke anvender en CDA-metode som sådan, men primært anvender en CDA-inspireret analysemetode.

Projektets CDA-inspirerede analysemetode

Min analysemetode er som nævnt CDA-inspireret. Denne følger progressionen; lingvistisk- → diskursiv- → social praksis for at kunne levere en forståelse af hvordan den boligsociale italesatte praksis kan siges at harmonere med behov for arbejde/ uddannelse, fællesskab og medborgerskab blandt de unge i udsatte boligområder og en *kritisk, normativ refleksion*, der hvor det ikke gør (som nævnt i hovedkonklusionen). Det er ikke ment som en evaluering af om det boligsociale arbejde med unge lykkes (og i hvilken grad), men hvordan praksissen relaterer sig til de behov de unge selv

italesætter og kan siges at have igennem analyse af deres italesættelser. Min analyse følger den følgende progression:

Dannelse: Denne del af analysen anvender Pedersens dannelsesteori til at undersøge, hvordan de fagprofessionelles italesættelser af rekreative, samt arbejds- og uddannelsesorienterede indsatser afspejler konkurrence- og velfærdsstatslige diskurser. Derudover undersøger jeg igennem samme teori de unge fra rapportmaterialets italesættelser, samt de unge i interviewmaterialets italesættelser og kvantitative udsagn til at fortolke deres umiddelbare eksplicite- og implicite behov for arbejde/uddannelse, fællesskab og medborgerskab. I forhold til CDA, udgør denne del en analyse af en lingvistiske-agtig praksis og en diskursive praksis. Jeg undersøger delvist den lingvistiske praksis ved at fokusere på, hvordan de unges forståelser afspejler dannelsesdiskurser, men går ikke så tekstnært til værks som en egentlig CDA-analyse (metaforer, grammatik, mv.). Når jeg ikke går mere tekstnært til værks er det fordi de unges italesættelser ofte er meget korte, særligt i interviewmaterialet og svære at undersøge tekstnært på denne måde. Samt, at det i rapportmaterialet er de unges italesættelser (direkte citater) og ikke forfatterens konstruktioner og budskab jeg ønsker at undersøge, hvorfor jeg behandler disse adskilt fra forfatterens pointer (således ikke hele teksten) – i det omfang dette kan lade sig gøre, som jeg kommer ind på i kildekritikken. Delen skal besvare underspørgsmålet:

- Hvordan kan de fagprofessionelles og unges italesættelser og udsagn om arbejde/uddannelse og fællesskab siges at reflektere velfærds- og konkurrencestatslige dannelsesdiskurser og hvordan kan den boligsociale praksis siges/ikke siges at harmonere med de unges behov for faglig/arbejdsorienteret udvikling og fællesskab?

Med ”italesættelser” mener jeg her kvalitative italesættelser og empiri og med ”udsagn” referer jeg til kvantitative empiriske udsagn.

Stigmatisering og medborgerskab: I denne analysedel anvender jeg først det operationaliserede parallelsamfundsstigma til at analysere, hvordan de unges italesættelser af stigmatisering afspejler parallelsamfundsstigmaet. Denne del er ift. CDA også en del af projektets lingvistiske-agtige praksis. Dernæst anvender jeg Goffmans stigmatiseringsteori til at undersøge andre italesættelser af stigmatisering og racisme, samt kvantitative udsagn og sammenligner alle oplevelserne med diskrimination – for at sige noget generelt herom. Efterfølgende diskuterer jeg diskriminationens indvirkning på de unges medborgerskab (begrebsliggjort ud fra litteraturdelen). Jeg her inddrager

italessættelser og kvantitative udsagn fra interviewene med folkeskoleklasserne, samt anden kvantitativ indsigt for nå en fortolkning om de unges behov for medborgerskab. Denne diskuterende del udgør ikke en analyse af teksternes lingvistiske, diskursive og sociale praksis, men danner bro til næste analysedel, hvor jeg undersøger teksternes sociale praksis. Det samme er gældende for analysen af anden stigmatisering og racisme. De kvantitative udsagn anvendes primært til at forbinde fortolkningselementer fra de kvalitative italesættelser, således man kan snakke om en kvalitativ sproglig analyse, med kvantitative elementer. Denne del skal besvare underspørgsmålet:

- Hvordan kan de unges italesættelser og udsagn af parallelsamfundsstigmatisering og anden diskrimination sige noget generelt om den diskrimination de oplever og hvad kan det siges at have af betydning for deres behov for medborgerskab?

Med ”italessættelser” mener jeg her kvalitative italesættelser og empiri og med ”udsagn” referer jeg til kvantitative empiriske udsagn.

Empowerment tilgange og vilkår: På baggrund forrige analysedel argumenterer jeg for, hvorfor empowerment-tilgange til medborgerskabsindsatser kan siges at kunne afhjælpe de unges udsatte medborgerskab. Jeg anvender teori om empowerment til dybdegående at analysere en enkel længere italesættelse om et forløb jeg vil mene kan siges at have en empowerment tilgang. Jeg forbinder dernæst pointer fra denne analyse til en kort analyse af italesættelser af den samme fagprofessionelles håndtering af de unges udsagn (til den ansatte) om racisme og stigmatisering. På baggrund af indsigten af disse to konstruktioner anvender jeg dannelsesteori og indsigten fra analysen af den diskursive praksis (analyse af uddannelse, arbejde og fællesskab igennem dannelsesteori) til at argumentere for, at lignende empowerment indsatser og håndtering af diskrimination kan siges at være relativt repræsentativt for de fagprofessionelles potentielle tilgang. Sidst, men ikke mindst påpeger jeg kort to generelle økonomiske og organisatoriske vilkår for det boligsociale arbejde som de fagprofessionelle italesætter, for at kontekstualisere det faglige råderum til at lave empowerment-medborgerskabsforløb. Både empowerment og vilkårs-delene udgør en analyse af social praksis (jf. CDA), der ikke er strengtaget diskursiv, men dog kvalitativ og sproglig. Denne forbindes som sagt til analysen af den diskursive praksis. Samlet skal analysedelen besvare underspørgsmålet:

- Hvilke empowerment tilgange kan de fagprofessionelle siges anvende i medborgerskabsarbejde og håndteringen af de unges adressering af stigma/ racisme, hvordan hænger de sammen med konkurrencestatsdannelse og hvordan harmonere/ harmonere det ikke med de unges behov for medborgerskab?

Kapitel 5: Dannelse

Indledning

Denne del af analysen fokuserer på hvordan de boligsociale fagprofessionelle konstruerer rationalet med deres indsatser i forhold til de unges individuelle udvikling og forbindelser til fællesskaber, samt hvordan de unge forstår deres egne behov for arbejde, uddannelse og fællesskab. Det udgør en del af lingvistiske praksis-agtige del i projektets CDA-inspirerede analysemetode; hvordan de diskursive italesættelser reflekteres i konkurrence- og velfærdsstatslige diskurser om dannelse.

Det faglige og det alsidige orienterede arbejde

Generelt italesættes læring som det bærende rationale for særligt de arbejdsorienterede indsatser, men også i andre indsatser. Italesættelsen af læringsaspektet går igen i rekreative aktiviteter, om end de boligsociale medarbejdere udtaler sig mindre om disse end om arbejdsorienterede indsatser.

Eksempelvis italesætter den boligsociale leder fra omegn 2, at de fleste af deres aktiviteter (for både børn, unge og voksne) er ”fagfællesskaber” eller ”handlingsfællesskaber”, hvilket vedkommende oplever der er generelt opbakning til:

”nogen, der faciliterer det, at der i håndarbejdes værkstedet er en underviser, som både er interesseret i det, man selv kommer med, men også kan hjælpe en med at blive bedre (...) der er et udbytte af fællesskabet, som er mere end social kontakt” (bilag 3: 7).

Det er det interessant, hvordan faglighed og læring her kobles til aktiviteter, der i en samfundsøkonomisk optik ikke er produktive i citatet. I en konkurrencestatsligt dannelsesdiskurs er faglig udvikling ikke kun koblet til økonomisk produktivitet, men også til realisering af det personlige potentiale (Pedersen, 2011: 192). Konstruktionen af faglighedens relevans i rekreative aktiviteter kan tolkes som at reflektere dette og i nogen grad den diskursive fremstilling den daværende regering konstruerede herfor: ”Igennem fagligheden skabes det fundament, hvorfra eleven kan sammensætte og anvende sin viden på nye måder og i andre sammenhænge” (Ibid.: 190). Rationalet afspejler

lederens citatet; hvori faglig udvikling bliver relevant i sfærer uden for arbejdsmarkedet i fritiden, således bygges der her videre på den faglige udvikling, der skabes i (konkurrencestatens) uddannelsesinstitutioner; et fagligt afsæt og interesse i fritiden.

Omvendt pointerer den samme leder senere, at deres helhedsplan anvender kunst som et ”anker” i deres projekter med børn og unge ”for at bruge kunst og de refleksionsrum, det giver”, men ikke for at ”uddanne børn og unge i kunst” (bilag 3: 3). Det søgte refleksionsrum, udgør en undtagelse fra de generelle konstruktioner om boligsociale indsatser, som reflekterer konkurrencestatslige dannelsesdiskurser: Refleksion igennem kunst er mere brugbart til at reflekterer over sig selv, det at være menneske og sine omgivelser end sin uddannelse og arbejde, ikke at øge de unges faglige evner (”uddanne” dem). Således er denne forankring mere relevant for at fordre unges immaterielle udvikling end deres faglige. Det afspejler den velfærdsstatslige dannelsesdiskurs om personlig, alsidig udvikling, der er eksemplificeret i folkeskolen loven fra 1975s §2: ”Folkeskolens opgave er i samarbejde med forældrene at give eleverne mulighed for at tilegne sig kundskaber, færdigheder, arbejdsmetoder og udtryksformer, som medvirker til den enkelte *elevs alsidige udvikling*.” (Danmarks Nationalleksikon, 2025).

I dette afsnittet har jeg vist, hvordan faglighed i rekreative indsatser delvist afspejler konkurrencestatslige-, og delvist velfærdsstatslige dannelsesdiskurser.

Det fagligt orienterede og fællesskabende arbejde

De boligsociale fagprofessionelle i omegn 1 italesætter generelt arbejdsorienterede indsatser sammen med fællesskabende rationaler, primært i omtalen deres arbejde med børn og unge i indsatserne lommepengejob og læsemakker (bilag 2). Lommepenge er en indsats, der går igen i alle de tre boligområder og handler om, at en ung beboer ansættes i den boligsociale indsats til at udføre forskellige opgaver, der skal forberede hun/ ham til et regulært job (bilag 1: 1). Læsemakker er en indsats, hvor et læsestærk barn/ ung ansættes og bliver makker for et yngre barn, der har behov for at styrke sine læsekompetencer (ibid.). De to medarbejdere italesætter særligt dannelsesrationaler for indsatserne i forhold til adfærd:

”BS-medarbejdere 1: Men også bare italesat overfor dem, så sagde jeg [for] et par år siden til dem, at det kunne godt være, at det er [beboere fra området], du bor her, men i de her to timer, du er på arbejde [i lommepengejobs indsatsen], der repræsenterer du os. (...) Og det er jo også en del af det

her med, at der nogle gange er et fællesskab, de her de står fire sammen og har alle sammen har det samme arbejdstøj på og laver det samme ting. Deres fællesskab. Og det er jo også en form for læring, fordi man skulle kunne lære at vide, hvordan man opfører sig og taler i forskellige arenaer.

(...)

BS medarbejder 2 omegn 1: Både til sprog, kropsholdning, hvordan imiterer du? Vi [i læsemakker indsatsen] gør sindssygt meget ud af at hver gang så rejser de store sig op og går ud og tager imod de små (...) Det er en måde at signalere hej og velkommen. Hvor jeg er glad for, at jeg har set dig i dag. Så når du siger, så er det faktisk det der med at også have opmærksom på andre mennesker omkring sig.” (bilag 2: 39-40).

I citatet italesættes ikke er *kernefaglig* udvikling som udbyttet for de unge ansatte, men derimod at lære de unge at kunne leve op til generelle krav/ forventninger som arbejdstager – som disciplin (”i de her to timer, du er på arbejde, der repræsenterer du os”), ordentlighed og venlighed: (”hver gang så rejser de store sig op og går ud og tager imod de små”). Dette kan mere end en faglig evne anses som en, arbejdsmæssig færdighed (eller en kompetence). Udbredelsen af færdigheder er noget som alle principielt skal kunne give andre i konkurrencestatistisk optik (Pedersen, 2011: 194) - herunder boligsociale medarbejdere. Omvendt antager jeg, at arbejdet i lommepengeindsatsen kunne være ”handymands” arbejde, som reparation af installationer eller rengøring og at kernefagligheden derfor handler disse arbejdsopgaver. I læsemakkerindsatsen er det derimod en lærer(-lig) kernefaglighed; at lære fra sig.

Dannelsesudbyttet, der italesættes for indsatserne kan forstås som todelte: Dels skal de klæde de unge på til arbejdsmarkedet igennem personlig udvikling og dels skal disse kompetencer være med til at realisere et fællesskab: Dels italesættes fællesskab som understøttende til at realisere arbejdsmæssig udvikling: ”[de] har det samme arbejdstøj på og laver det samme ting. Deres fællesskab” (om lommepenge job) og dels skal der arbejdsmæssige kompetencer til at realiserer fællesskabet mere generelt: Når de unge rejser sig op for de små ” så er det faktisk det der med at også have opmærksom på andre mennesker omkring sig” (om læsemakker) - ved at gøre noget-, vise omtanke for andre. Herved kan man snakke om, at de to arbejdsorienterede indsatser konstrueres som dannede mod at indgå fællesskabet/er på arbejdsmarkedet og generelt. Disse rationaler, afspejles i den vision som tidligere statsminister, Anders F. Rasmussen italesatte i sin indtrædelsestale: ”et stærkt fællesskab er skabt af mennesker, der får frihed til at skabe værdier, som andre mennesker har brug for” (Pedersen,

2011: 195). I forhold til Rasmussens (konkurrencestatslige) konstruktion, kan de værdier/ normer indsætterne skal danne i de unge forstås som hhv. arbejdsmæssig forståelse for egen adfærd (kompetencer) og fællesskabende normer, som at vise omtanke-/ gøre for andre.

Sammenlignet med de to boligsociale medarbejdere fra omegn 1, italesætter den boligsociale leder fra omegn 2 mere velfærdsstatsligt forståelse for fællesskaber. Adspurgte til deres rolle i helhedsplanen svarer vedkommende:

”Altså på mange måder er fællesskaberne jo omdrejningspunkt for næsten alt, hvad vi laver

(...)

og når vi taler om børn og unge, en *almindelig dannelse*, som man også arbejder med i folkeskolen; altså en bred introduktion til kultur og samfund og ansvarstagen både for sit eget og andres velbefindende, kan man sige.” (bilag 3: 4)

Ligesom medarbejderne i omegn 1 italesættes fællesskaber i relation til unges personlige udvikling (”ansvarstagen både for sit eget (...) velbefindende”). Dette tolker jeg som primært alsidig udvikling – udvikling af din person for din egen skyld (ikke samfundets eller arbejdsmarkedet). Jeg vil mene, at italesættelsen afspejler det demokratiske element, der i både folkeskoleloven for 1975 (den velfærdsstatslige-), der udgør paragraf 3:

”Folkeskolen forbereder eleverne til medleven og medbestemmelse i et demokratisk samfund og til medansvar for løsningen af fælles opgaver. Skolens undervisning og hele dagligliv må derfor bygge på åndsfrihed og demokrati.” (Danmarks Nationalleksikon, 2025).

Den ”ansvarstagen for (...) andres velbefindende” som lederen italesætter kan siges at være reflekteret i ordlyden; ”medleven”, ”medbestemmelse” og ”medansvar” for ”løsningen af fælles opgaver”. Jeg tolker dette som, at lederens italesættelse herved afspejler den velfærdsstatslige forbindelse mellem personlig udvikling og demokratisk deltagelse (Pedersen, 2011: 179; 182): De unges kapacitet til at kunne tage vare på sit eget liv (”eget”) forbindes til deres kapacitet til at kunne tage medansvar for fællesskabet (”andre”) og i forbindelse med ord som ”kultur” og ”samfund”, til det samfundsmæssigt fællesskab som demokratiet.

I lederens citat italesættes de samfundsmæssige markører, ”kultur” og ”samfund” dog i ental og herved som koncepter/ sfærer, der er relativt givet på forhånd. Forståelse af det samfundsmæssige sfærer uden for arbejdsmarkedet, som er relativt defineret allerede, er til gengæld et

konkurrencestatsligt træk (Pedersen, 2011: bid.: 194). Overordnet set, konstrueres den dannelse med unge som lederen for omegn 2 italesætter, som primær velfærdsstatslig, igennem forbindelsen til fra den enkelte unges mere alsidige udvikling til det demokratiske fællesskab. Det italesættes også, om end i mindre grad, også konkurrencestatsligt, idet de demokratiske koncepter/ sfærer italesættes som relativt prædefinerede ("kultur" og "samfund").

Således, er der en varians imellem de diskursive fremstillinger som medarbejderne for omegn 1 og lederen for omegn 2 konstruerer i forhold til fællesskab. Den boligsociale leder for omegn 2s diskursive fremstilling af dannelse varierer fra de boligsociale medarbejdere i omegn 1s fremstillinger, i forhold til hvilken type læring, der fremstilles som relevante for at danne de unge til fællesskab: Hhv. særlig værdimæssig/ demokratisk læring (leder) og mere arbejdsmæssig betinget læring (medarbejdere) og udgør et skel mellem velfærds- og konkurrencestatslig diskursive fremstillinger. I denne variation ligger også en forskel mellem det fællesskabende arbejde på *samfundsplan*, som lederen i højere grad italesætter ("kultur og samfund"), og de mindre fællesskaber som medarbejderne for omegn 1 italesætter. "de her de står fire sammen og alle sammen har det samme arbejdstøj på (...) Deres fællesskab." (bilag 2: 39).

De boligsociale medarbejdere fremhæver generelt de mindre fællesskaber i omtalen af deres arbejde. Eksempelvis italesætter medarbejder 1:

"prøv at se, hvad et fællesskab er. (...) Det der med at kunne se værdien i ting, men også at forstå, hvordan det blev skabt. At du ikke bare møder ind til, at kaffen er lavet, men næste gang er det faktisk dig, der går ud og laver kaffen. Jeg er faktisk heller ikke ansat til at lave kaffen." (bilag 2:

37)

Det fælles italesættes som et bred dannelsesmulighed i fællesskab igennem relativt enkle handlinger som at lave kaffen. Den boligsociale medarbejder konstruerer ligeledes fællesskaber som noget lokalt og nemt tilgængeligt; i kraft af, at to unge i lomme penge indsatsen arbejder sammen: "så opstår der et fællesskab mellem de to. De er jo sammen om det" (bilag 2: 43).

Det er værd at nævne, at medarbejderne i omegn 1 også nævner flere mere demokratiske indsatser, herunder om demokratisk dannelse, samt oplæg om valg, børneråd og at gå i daginstitutioner og det danske uddannelsesvæsens opbygning, der også kobles til demokratisering; "Man kan sige, at demokratisering (...) kan man jo få nærmest ind på alt" (bilag 2: 24). Disse nævnes kortfattet og

”fællesskab” nævnes ikke i den forbindelse (ibid.: 24-25), men generaliseres til at omfatte det boligsociale arbejdes mål og virke i helhedsplanen generelt. ”Demokratisering, altså det med at forstå demokrati i Danmark, det laver vi masser af. Jeg tænker, at det handler jo om alt det, vi har fortalt om” (ibid.: 24). Dette kan tolkes som, at medarbejderne forstår de lokale/ nære og arbejdsorienterede indsatser og aktiviteter som det vigtigste redskab til fællesskabsdannelsen af de unge (mere end demokratisering), men fraværet af længere italesættelser af demokratiske indsatser gør det svært at fortolke forskellen mere entydigt.

De konkurrencestatslige dannelsesdiskurser i forhold til realisering af fællesskabet fylder mest i interviewmaterialet. De kan potentielt også tolkes i af lederens konstruktioner om fællesskab jeg anvendte før, men undlad noget af: ”Hvis man arbejder med beskæftigelse (...) selv der er fællesskaberne omdrejningspunktet for meget” (bilag 3: 4). Denne ovennævnte konstruktion kan forstås som en tredje slags konstruktion, der også italesættes af medarbejderen for KBH-helhedsplanen. Adspurgte til fællesskabernes rolle i forhold til arbejde/ uddannelsesindsatser, svarer den fagprofessionelle:

”Der tænker jeg, at tidligere var fællesskabet målet, hvor nu her er fællesskabet midlet til at arbejde med uddannelse og beskæftigelse, både for de unge og for de voksne.” (bilag 4: 14).

Her italesættes fællesskabet som en mere eller mindre instrumentalt for faglig/ kompetencemæssig udvikling. Mens man ikke kan snakke om dette som en traditionel konkurrencestatslig dannelsesdiskurs, vil jeg mene, at man kan snakke om afart af en konkurrencestatslig konstruktion (idet målet realiseres igennem arbejde). Jeg vil kalde denne konstruktion en nyliberalistiske beskæftigelsespolitik diskurs, der også har forbindelse til aktivlinjen.

Det oplevede fællesskab blandt de unge

I dette afsnit vil jeg kort vise, hvordan de udsatte unge konstruerer en anden forståelse for fællesskab end dem de boligsociale medarbejdere italesætter i forrige afsnit. De unge udsatte, som jeg kom ind på i ”præsentation af data”, er primært minoritetsetniske mandlige beboere og deres oplevede udsathed er omdrejningspunkt for begge rapporter jeg drager på i analysen. På baggrund af denne udsathed italesætter disse unge et fællesskab med andre i samme situation baggrund af en oplevelse af stigmatisering og marginalisering særligt på baggrund deres etnicitet. Som en respondent italesætter det i ”Hvis du ikke har en uddannelse, har du ikke et liv”:

”Her er der andre, der har de samme følelser som dig. Folk her nedgør dig ikke, de føler sig ikke bedre end dig. Ingen her siger, du er fucked up, fordi du ikke går i skole. De giver dig håb, der er kærlighed til dig, alle griber hinanden. Her er folk vant til at blive tabt.” (bilag 7: 29)

Fællesskab konstrueres som centralt for de unges selvforhold ”De giver dig håb, der er kærlighed til dig” og som et fællesskab man ikke skal dannes til gennem fagligt/ arbejdsorienteret udvikling ”Ingen her siger, du er fucked up, fordi du ikke går i skole” Jeg tolker dette som et fællesskab som ikke skal realiseres, men hviler i sig selv på baggrund af stigmatisering, hvorfor en, hvad enten det er alsidig eller faglig/ kompetencemæssig, personlig udvikling også må tænkes at være svær at realisere i denne arena, der er mere et ”værested end et lærested”.

Medlemmerne af dette slags fællesskab kan forstås igennem stigmatiseringsteoriens term, de egnede. De egnede er andre stigmatiserede, der antages at støtte andre stigmatiserede (Goffman, 1975: 34). Stigmatiseringen/ marginaliseringen står tydeligt i citatet, som en binærmodpol til fællesskabet - nedgørelse, være ”fucked up” fordi man ikke går i skole”. De egne støtter her hinanden ved at bakke hinanden op som værdige, der konstrueres som et modsvar af den uværdige marginalisering den unge italesætter de unge oplever; ”Her er folk vant til at blive tabt.”

De arbejdsorienterede prioritering og behov

I dette afsnit kommer jeg ind på de unges behov for faglig/ arbejdsorienteret udvikling, igennem italesættelser og kvantitative udsagn om behov for arbejde/ uddannelse og fællesskab.

Fællesskab, uddannelse og arbejde

Som nævnt er det en anden slags fællesskaber som de udsatte minoritetsetniske unge beboere i rapporterne italesætter. Bl.a. på baggrund af dem og stigmatisering italesætter de unge respondenter i rapporten ”her er, hvad de unge siger og her er, hvad vi kan lære af dem” et fælles ønske om en klub for dem selv. En af de unge udsatte italesætter relevansen for den i forhold de udsatte unges egen situation:

”Hvis vi fik en klub, så ved jeg, at vi ville kunne opbakke hinanden, så folk kan få en uddannelse eller i hvert fald få et job – fx inde i den her klub, så de kan tjene nogle penge. (...)” (Bilag 8: 35)

En anden respondent italesætter, at en potentiel klub kunne afhjælpe de unges risiko for at ende i kriminalitet, give dem ro, men også være et sted ”hvor man kan hygge og hvor man kan hjælpe hinanden med at lave lektier. Og støtte hinanden til udvikling” (Bilag 8: 39). De unges italesætter her den sammen slags kobling som den boligsociale som medarbejder i KBH-helhedsplanen, hvad jeg kalder nyliberalistisk beskæftigelsespolitik diskurs, om et fællesskab som medium til faglig/ kompetencemæssig udvikling. Ideen giver mening fra de unges synspunkt, men er givetvis problematisk i et socialfagligt perspektiv, idet de unge ikke kan antages at have lært konstruktive arbejdsrettede normer (som medarbejderne i omegn 1 italesatte) eller at have arbejdet med dem selv som mennesker og derfor stadig må antages at afvige fra visse normer i disse sfærer.

Det er interessant, at det primært er rationalet om faglig/ arbejdsmæssig udvikling som de unge italesætter ifb. deres klub. I andre dele af rapporten italesætter de unge nemlig en længere række andre sociale problematikker og udfordringer: Oplevelsen af at have for lidt plads og ikke blive forstået i hjemmet (der ifølge rapporten) leder til, at de unge oplever udfordringer i at udleve deres seksualitet og opbygge deres identitet (bilag 8: 38) og skubbes ud i det offentlige rum, hvor de på gaden bliver kriminalitetsudsatte, der bl.a. medfører en attitudemæssig forhærdelse (ibid.: 14-17; 26-31). Problematikker som ung ift. identitet og seksualitet kunne umiddelbart tilskrives behovet for en alsidig, personlig udvikling: At udvikle sig som et helt harmonisk menneske, hvilket må tænkes som at være svært at tilegne sig på arbejdsmarkedet, om end attitudemæssige hårdhed måske kan tænkes at kunne bearbejdes af en leder på en arbejdsplads. De unges ”alsidige” udfordringer og faglig/ arbejdsorienteret udvikling som en generel løsning, afspejles i nogen grad i den konkurrencestatslige dannelsesdiskurs om at faglighed er kilde til personlig udvikling. Som daværende undervisningsminister italesatte det: ”Centrum i skolen er det faglige udbytte, som skaber den personlige udvikling. Det skal skrives, så det ikke kan misforstås.” (Pedersen, 2011: 192).

Således kan de unges italesættelser siges at matche den generelle orientering mod den arbejdsmæssige sfære, der italesættes af medarbejdere, herunder diskursen om den nyliberale beskæftigelsespolitik (som jeg kalder den), som jeg kom ind på afsnittet ”det fagligt orienterede og fællesskabende arbejde”. Samtidigt, vil jeg mene, at det er urealistisk at antage, at arbejde/ uddannelse ville kunne løse de unge udfordringer ift. bl.a. identitet og seksualitet og, at dette i stedet ville kræve alsidig personlig udvikling, hvorfor andre konkurrencestatslige diskursive italesættelser (af lederen i omegn 2 – samme afsnit), kan siges at harmonere med de udsatte unges mere implicitte behov.

Prioritering af arbejde og uddannelse

De unges oplevede behov for og prioritering af hhv. ”alsidig” og faglig/ kompetencemæssig udvikling kan også forstås igennem projektets interviewmateriale fra folkeskoleklasserne. Her spurgte jeg bl.a., de unge hvad de regnede med at gøre efter folkeskolen, da begge klasser gik i niende.

+Hvad I regner med at gøre efter sommer	Jeg regner med at begynde på 10 klasse, en gymnasial eller erhvervsuddannelse efter 9. klasse		13	Kun for O2: + = kvan. spg. kun for O2, rene kvalitative svar for O1
	Jeg regner med at tage på efterskole eller på udveksling efter 9. klasse	0	0	
	Jeg regner med at arbejde efter 9. klasse	0	0	

Bilag 9: 1. Den lylilla søjle udgør svar fra omegn 1, den lysorange fra omegn 2

Min interesse med spørgsmålet var at forstå deres oplevede behov eller ønsker i deres udvikling. Herfor tillægger jeg ”efterskole/ udveksling” interesse i alsidig udvikling mens jeg tillægger ”arbejde”/ videre uddannelse interesse i mere fagligt/ arbejdsorienterede udvikling. Som tabellen viser fik jeg kun svar fra klassen i omegn 2, da jeg valgte at omlægge spørgsmålet til et rent kvalitativt spørgsmål i klassen for omegn 1. Til gengæld viser de kvantitative svar i tabellen nedenfor en entydig prioritering af faglig udvikling over ”alsidig” udvikling; alle eleverne planlægger at starte på en uddannelse efter sommerferien. Man kan dog argumentere for, at 10. klasse også indikere andre mere alsidige behov, eks. for at finde ud, hvad man vil før man starter på en ungdomsuddannelse, som en respondent fra rapportmaterialet tillagde valget (bilag 7: 24). Jeg ved samtidigt, at tallene alene ikke kan vise en faglig/ kompetencemæssig prioritering/ behov, men de matcher de udsatte unges italesættelser, hvilket *indikere* en generel orientering herimod.

De kvalitative svar fra eleverne i omegn 1 og rapporterne kan siges at uddybe den generelle opbakning til uddannelsesorienterede prioriteringer/ valg, der er gennemgående i analysematerialet: En elev fra omegn italesætter, at hun/ han først regnede med at tage 10. klasse, men da vedkommendes karakterer blev bedre valgte han/hun gymnasiet (bilag 6:6). Italesættelsen vil jeg mene kan tolkes som, at gymnasiet fremstilles som det naturlige uddannelsesvalg, såfremt man har karaktererne til at kunne tage det. Omvendt italesætter Jamil på 17 år (i rapportmaterialet), at han startede på en EUD-uddannelse (blandet gymnasial og erhvervsfaglig uddannelse) fordi hans forældres gerne så han (også) blev student; ”og så efter det, så er det bare direkte over på mekaniker.” (bilag 7: 20). Ens for

italessættelserne er dog, at de fremstilles uddannelse efter folkeskolen som det umiddelbare valg, hvilket indikerer en prioritering af faglig over alsidig udvikling.

Overordnet set, visse kapitlet, hvordan de unge italesætter faglig udvikling som at kunne løse en række personlige udfordringer, uddannelse konstrueres i nogen grad som det logiske valg efter folkeskolen, hvorved faglig udvikling vælges til over ”alsidig”.

Delkonklusion: Dannelse

Ud fra kapitlet kan det konkluderes, at det boligsociale fagprofessionelle konstruerer deres arbejde ud fra særligt konkurrencestatsligt sigte hvor læring og arbejde er i fokus, samt hvad jeg vil kalde nyliberalistisk beskæftigelsespolitik, hvor fællesskaber bliver en måde at arbejde med beskæftigelse/uddannelse. Samtidigt er sættes der fokus på indsatser, der kan styrke de unges alsidig udvikling, herunder igennem kunst. Arbejdsmæssig udvikling konstrueres også i en vis grad som et fællesskabende element i små arbejdsfællesskaber og i mødet med de boligsociale arbejdere, hvor de unge dannes ud fra normer om at være en god ansat og respektfuld overfor andre, samt at gøre noget for generelt. Omvendt, italesættes også velfærdsstatslig dannelse som en kilde til det demokratiske fællesskab. Flere af de udsatte unge i rapportmaterialet italesætter også behov for faglig/arbejdsmæssige udvikling igennem deres fællesskaber og i interviewmaterialet konstruerer de unge særligt behov for arbejdsorienteret/ faglig udvikling. Herved harmonerer de unges egne *eksplicitte* italesættelser og kvantitative udsagn om behov for arbejde generelt med de primært konkurrencestatslige dannelsesdiskurser som de fagprofessionelle italesætter. Samtidigt italesættelser de unge i rapporterne også en række andre udfordringer, der bl.a. viser *implicitte* behov for støtte til alsidig udvikling, bl.a. i forhold til identitet og seksualitet, disse harmonerer til gengæld med øvrige velfærdsstatslige italesættelser for dannelse som alsidig udvikling, der kan lede til realiseringen af fællesskaber. Det er ubekendt hvilket forhold de eksplicitte og implicitte har overfor hinanden og fylder, hver især, igennem de data jeg anvender. Dog kan man sige, at de stærke udsagn for eksplicitte behov også afspejler, at de unge er konkurrencestatslig dannet til at finde mening i deltagelse på arbejdsmarkedet og uddannelsesvæsnet og kan således også siges at harmonere med de unges italesættelser og udsagn om personlig udvikling. Sidst men ikke mindst, viser kapitlet at de fællesskaber de udsatte unge konstrueres, findes på baggrund af fælles oplevelser af stigmatisering. Jeg kommer mere ind på de unges behov ifb. stigmatisering og racisme i næste kapitel.

Kapital 6: Stigmatisering og medborgerskab

Indledning

I dette afsnit undersøger jeg dels de unges italesættelser og kvantitative udsagn af oplevelser med stigmatisering ifb. parallelsamfundsstigmaet og af anden stigmatisering samt racisme. Dernæst diskutere jeg, hvad dette kan siges for de unges behov for medborgerskab (forstået som tilhørsforhold, samfundsforståelse og demokratisk deltagelse). I den mere diskuterende del inddrager jeg de unges italesættelser og kvalitative udsagn særligt tilhørsforståelse og demokratisk deltagelse, samt perspektivere disse til kvantitativ indsigt i unge i Danmark forhold til politisk deltagelse generelt.

Parallelsamfundsstigmaet

Som nævnt i teori afsnittet operationaliserer jeg parallelsamfundsstigmaet igennem daværende statsminister, Lars Løkke Rasmussens Nytårstale fra 2018. Jeg vil afsnittet gengive de forskellige diskurser af stigmaet, der afspejles i de unges konstruktioner; parallelitet/ fremmedhed og manglende medborgerskab.

Der er et en anden diskurs, der ikke afspejles i de unges italesættelser og udsagn, hvad jeg kalder værdimæssige udanskhed. Denne del konstruerer de almennyttige udsatte boligområders beboere, som at undertrykke primært kvinder igennem social kontrol.

Parallelitet og fremmedhed

Dette element er det mest gennemgående element af parallelsamfundsstigmaet i de unges italesættelser og tager udgangspunkt i Lars Løkkes fremstilling af boligområdernes beboere som;

”Børn, unge og voksne, som bor og lever deres liv i Danmark. Men som reelt er uden kontakt til danskere og det danske samfund.” (Regeringen, 2018).

Jeg forstår, at ”danskere” forstået som minoritetsetniske (ikke vestlige danskere) (se afsnit om parallelsamfundsstigmaet i afsnittet ”stigmatisering”). ”Det danske samfund” forstår jeg som særligt centreret omkring politiske grupper og foreninger i Danmark, foruden sociale institutioner og på arbejdsmarkedet (se samme afsnit). Jeg tolker citatet som at fremstille beboere i almennyttige udsatte

boligområder som at leve en parallel tilværelsen i Danmark. Hvorved de stigmatiseres som ikke rigtig danske/ fremmede i Danmark.

Oplevelsen af at blive stemplet som ikke-rigtig dansker fremmed kommer primært til udtryk i rapportmaterialet. Særligt i skoleregi:

”**Kareem** (19 år, frafald fra stx): Jeg passede ikke ind. Jeg var den eneste, der var brun i huden. Alle andre var danskere. Jeg er dansker, jeg er født i Danmark, og jeg har dansk pas. Men når jeg møder sådan nogle som dem i klassen, så er jeg ikke dansker.” (bilag 7: 22)

Den mand unge italesættelser en oplevelse af fremmedgørelse som borger, mellem hans selvopfattelse som dansker, på baggrund af et tribalt, racialet stigma, der her markeres af hans hudfarve. Statsborgerskabet er indikator på, at respondenter som Lars Løkke italesætter det; ”bor og lever [sit] liv i Danmark”. Alligevel oplever han ikke at blive anerkendt som dansker af etniske danske elever: Herigennem italesætter den unge en oplevelse af blive stemplet som fremmed/ ikke-dansk på baggrund af etnicitet. Det er samtidigt interessant, at respondenter italesætter sig selv som både ”dansker” og ”brun i huden”, mens de andre elever blot italesættes som ”danskere” - etniske danskere. Således konstruerer den unge mand sig selv som hvad man kan kalde ”betinget dansk” som en (selv)identitet, der jf. Lars Løkkes italesættelse, kunne tænkes at kunne fuldbyrdes igennem kontakt med ”danskere” og Danmark (eks. i danske uddannelsesinstitutioner).

Af samme grund er det paradoksalt at respondenter oplever at blive stigmatiseret som fremmed/ ikke dansker *i mødet med danskere* og i en dansk institution (STX). Hvilket indikerer en selvopfyldende profeti ifb. parallelitets/fremmedhedsdiskursen; oplevelsen af ikke at blive anerkendt som (hverken fuld eller delvis) dansker ”jeg passede ikke ind”, kan tolkes som en central årsag til, at den unge trækker sig fra arenaen, at han frafaldt fra STX. Således, vender respondenter tilbage til tilværelsen i boligområdet, hvad i parallelsamfundsdiskursen refereres til ”isolerede enklaver”, hvor hans fremmedhed i stedet kan fuldbyrdes - i isolation med andre stigmatiserede, minoritetsetniske beboere.

En anden respondent i rapportmaterialet italesætter, at vedkommende opstiller en ”lidt hård facade”, når han bliver mødt med ”skrid hjem med jer” eller ”hvorfør står i her” *blikke* af andre beboerne i området. Hvilket leder til, at han/ hun føler sig fremmedgjort; ”I sidste ende, vi er født og opvokset her (...) og vi føler os ikke engang hjemme her.” (bilag 8: 26). I citatet italesættes en oplevelse af at blive underkendt berettigelse af sit hjem (respondenter er ”født op opvokset [der]”). Denne arena kan tolkes både som en lokal arena (boligområdet) igennem markøren ”beboere” og en samfundsmæssig

arena (Danmark). Ifb. rapportens øvrige indhold, der særligt omhandler racisme/ racialt stigmatisering (bilag 8), vil jeg mene, at den nationale fortolkning i hvert fald også er meningsfuld og, at fremmedgørelsen som den unge italesætter derfor kan forstås som dobbelt eller generaliseret; samfundet og boligområdet. At det også handler om lokalt tilhørsforhold, boligområdet, kan tolkes i den lille markør ”beboere” (bilag 8: 26).

Fraværende medborgerskab

Denne del af parallelsamfundsdiskursen bygger på italesættelsen:

”Her tager en alt for stor del af borgerne ikke tilstrækkeligt ansvar. De deltager ikke aktivt i det danske samfund og på arbejdsmarkedet.” (Regeringen, 2018).

Den diskursive fremstilling stempler beboere i udsatte, almennyttige boligområder som uansvarlige og/ eller inaktive på arbejdsmarkedet og ”det danske samfund” (som jeg kom ind på tidligere). Begge samfundsmæssige arenaer siges at afspejle centrale pligter som medborger, hvorved beboerne italesættes som at have manglende medborgerskab/ være ringe medborgere.

De unge italesætter ikke at blive stemplet som uansvarlige og inaktive, men som ikke at leve op til deres pligter som folkeskoleelever, hvilket jeg senere i afsnittet vil argumentere for har forbindelser til ringe medborgere.

Jamil, på 17 år italesætter en generel oplevelse af at være blevet stemplet (i folkeskolen) og særligt af lærere, hvilket leder til en afvigelse af at være en god elev:

”Jeg tror at unge mennesker herudefra, de kan rigtig meget, vildt meget, tror jeg. Men når de så ved, at der er de der ’forkerte øjne’ på dem, så tror jeg ikke, de har lyst til at gøre de ting med at prøve at gennemføre skolen, prøve at have et venskab med lærerne, prøve at være søde mod dem, når de ikke får det samme tilbage. Så det tror jeg er med til at ødelægge det.” (bilag 7: 30)

De ”forkerte øjne” som Jamil italesætter kan her tolkes som oplevelsen af særligt lærernes lave/ negative forventninger til dem i skolen. De lave/ negative forventninger italesættes som at skabe dårlige elever der og skaber således en afvigende adfærd som folkeskoleelev. Stemplingen ”de forkerte øjne” er svær at analysere dybere. Et bud er, at det indbefatter den samme manglende adfærd, som respondenterne konstruerer, at den skaber; ”[ikke lyst til] at prøve at gennemføre skolen, prøve at

have et venskab med lærerne” – altså det modsatte af at leve op til de forventninger/ pligter, der generelt stilles til folkeskoleelever, både fagligt og i sin relation med lærerne.

Disse lave/ negative forventninger til de unges italesættes også mere konkret i forhold til de unges faglige udvikling:

”Jeg tror også, lærerne kigger på os med et andet blik, og vi bliver allerede dømt på forhånd, uden at have vist, hvad vi kan. Og det er det, der er megairriterende” (Bilag 7: 40)

Som en anden respondent udtaler. I dette citat konstrueres lærerne som at have lave/ negative forventninger (”et andet blik”) til de unges faglige evner, hvilket markøren ”vist, hvad vi kan [antaget; fagligt set]” indikerer.

Den form for stigmatisering begge citater italesætter, hører under hvad Goffman kalder ”karaktermæssige fejl” og har rod i adfærd, der adskiller sig fra ”det normale” (Goffman, 1975: 22), hvad man her kan tænke er pligttopfyldende adfærd som folkeskoleelev. Samtidigt er der indikatorer på, at disse har forbindelse til tribale eller andre synlige stigmata, da begge italesætter citater stempling som et ”blik”/ ”øjne”. Som jeg tolker det indikerer fysiske tegn, der kan afsløre afvigelsen. Jeg antager, at de unges etnicitet og/ eller tøjvalg ville være relevante blikfang for dette stigma. Herved kan man snakke om, at andre stigmata, herunder raciale stigmata, kobles til denne stigmatisering.

Overordnet set, kan man sige, at den stigmatisering de unge her italesætter indbefatter, at unge stemples som ikke at leve op til de forventninger, der generelt stilles til folkeskoleelever (fagligt som socialt med lærerne), på baggrund af synlige tegn som etnicitet eller tøjvalg.

Som nævnt vil jeg argumentere for, at den konkrete stigmatisering som de unge her italesætter, har forbindelse til et medborgerskabsstigma. Denne diskurs kan siges at være møntet på voksne borgere, der forventes at realisere deres medborgerskabspligter, som at arbejde og stemme mv. Omvendt vil jeg mene, at der stilles andre forventninger til børn og unge i folkeskolen, men begge stempler kan siges at udgøre afvigelser fra de samfundsmæssige forventninger/ pligter man generelt stiller til dem som borgere i et samfund. Således er der en kobling mellem stigmatiseringen af uansvarlighed/ inaktivitet som medborger og en dårlig elev i skolen.

Opsummering

Dette afsnit har vist at dele af parallelsamfundsstigmaet og -diskursen delvist afspejles i de unges italesættelser. De unge minoritetsetniske unge i rapporterne italesætter oplevelser med at blive stemplede som fremmede trods at være født og / eller opvoksede i Danmark. Mens unge, herunder særligt minoritetsetniske, konstruerer at blive stemplede som dårlige elever på forhånd i folkeskolen, og herved som afvigende fra de pligter, der generelt stilles til børn/ unge i folkeskolen.

Anden stigmatisering og diskrimination

De øvrige udsagn om racisme eller stigmatisering italesætter mindre grad disse oplevelser i forhold til specifikke diskurser som i forrige afsnit og udgør majoriteten i italesættelser af diskrimination. Derudover italesættes også sociale stigma, der ikke har rod i de unges etnicitet, men om dem og deres familie sociale adfærd. Jeg kommer først ind på de sociale stigmata og dernæst racisme.

Social stigmatisering

De sociale stigma er ikke gennemgående i rapporterne eller dukker op i interviewmaterialet, som oplevelser af diskrimination. De sociale stigma italesættes til gengæld særligt marginaliserende af Erdem på 20 år:

”Men så sker der det, at du kommer til et sted, hvor andre begynder at fortælle dig, at du mangler omsorg. Det sker i folkeskolen. Det er der, man oplever, at man skiller sig ud. Så er jeg splittet som menneske. De siger til mig, at min opdragelse er lort. Man sidder bagerst i klassen, man hører ikke efter. Ifølge skolen er det hele noget lort: lort det jeg laver, lortemor, lortebarn osv” (bilag 7: 40)

Oplevelsen af social stempling er anderledes end det tribale, raciale stigma, da det ikke kan spottes fysisk. Med Goffmans ord er denne type stigmatiserede person derfor som udgangspunkt ”potentielt miskrediteret” (Goffman, 1975: 24). Af samme grund er respondenterne uvidende om stemplingen, hvad jeg vil karakterisere som at være dårligt opdraget, da han konfronteres med den; ”det er der [i folkeskolen], man oplever, at man skiller sig ud”. Som nævnt kan længerevarende stigmatisering ifølge Goffman have destruktive konsekvenser for den miskrediteredes identitet (ibid.: 21-23). En sådan skade italesættes også her: ”Så er jeg splittet som menneske”. Den unge fremstiller, at den sociale intervention (i skolen) afsporer den unges selvidentitet, uden at blive støttet mod en restrukturering.

En anden respondent fra rapporterne italesætter en lignende oplevelse: Han/ hun får tildelt en kontaktperson, hvilket påvirker vedkommendes selvforhold som normalt socialt fungerende; ”jeg er ikke så slem, hvorfor vil de investere så meget i mig? Så kan man godt blive endnu mere irriteret.” (bilag 8: 22).

Racisme

De unges udsagn om racisme er gennemgående i både rapportmaterialet og interviewmaterialet. I interviewet med elever fra omegn 1 svarer kun 3/ 24 af eleverne, at de føler sig hjemme i Danmark (det kommer jeg tilbage til i næste afsnit). Adspurgt til hvad det skyldes af læreren fremhæver de unge særligt oplevelse med racisme. En elev siger blot ”racisme” og at vedkommende ikke selv har oplevet det, men at det er der ”nogle mennesker, der gør” (bilag 5: 14). I samme forbindelse svarer en anden elev, at hun/ har oplevet det [f.eks.]; ”hvis man er på strøget eller et eller andet, på grund af ens hudfarve” og bekræfter, at den begås af ”random folk” (ibid.: 15). Oplevelserne af racisme i det offentlige afspejles også rapportmaterialet, en respondent, Jamal på 17-år, italesætter:

”Ude på gaden, der kan man godt møde racisme – at der bliver kaldt efter en: ”Hey! Rejs hjem” eller et eller andet. Området her er med til at gøre, at du faktisk slet ikke møder noget racisme, fordi der er så mange forskellige kulturer herude, og der er så meget frihed herude. Du kan fx sagtens gå rundt med tørklæde her, uden at nogen kigger forkert på dig. Du kan sagtens gå rundt med helt sort tøj, uden at nogen kigger på dig. Det kan du ikke ved stationen, der vil de allerede tænke: ’Nå, men ham der, han er sikkert et eller andet bandemedlem.’ Sådan vil de tænke derovre.” (bilag 7: 30)

Respondenten italesætter oplevelsen af racisme i det offentlige rum (”ved stationen”). Derudover italesættes den unge en oplevelse af stigmatisering som afvigende, kriminel (karaktermæssige fejl-stigmaet), der kan fortolkes som koblet til det et raciale stigma på baggrund af italesættelsen af racisme (”Hey! Rejs hjem!”) og det konstruerede binære forhold mellem stationen (homogen-ufri) og boligområdet (mangfoldig-fri).

Udover racisme i det offentlige rum, italesætter eleverne i omegn 1 også racisme i den politiske debat. De italesættelser kommer også forbindelse med lærerens interesse i at forstå de unges svage nationale tilhørsforhold, som jeg kommer ind på senere. En elev italesætter, at politikernes nogle gange går imod hun/ hans værdier og ikke føler sig repræsenteret; ”Der er mange racistiske ting, politikere vil sige, og så bare de forhold, man vil sætte både med flygtning eller med udlændinge.” (bilag 5: 16)

Den unge italesatte oplevelse af politikernes racistiske udtalelser er værd at dvæle ved, fordi den er generaliseres ”politikere” [generelt] og fordi italesættelserne på den måde indikerer en politisk repræsentationsløshed for den unge. Den sidstnævnte pointe har særligt implikationer for de unges medborgerskab, som jeg kommer mere ind på i næste afsnit.

Medborgerskab og stigma

I dette afsnit vil jeg diskutere nogle af implikationerne af de unges oplevelser af racisme og stigma i forhold til det socialfaglige medborgerskabets begreb.

Jeg forstår medborgerskab som bestående af tilhørsforhold (der involvere anerkendelse af andre), samfundsforståelse (herunder af det politiske system) og deltagelse i demokratiske fællesskaber, som partier og foreninger med afsæt i rapporten ”Medborgerskab, Sammenhængskraft og Social Integration” (Koch, Langkilde & Lunar, 2021: 12).

I de to forrige afsnit kom jeg ind på stigmatisering af parallelitet/ fremmedhed, ikke pligttopfyldende adfærd (som medborger/ folkeskoleelev), samt social stigmatisering og særligt oplevelsen af racisme. Forskellen mellem socialt stigma, som en mindre udtalt oplevelse, modsat de øvrige former for stigmata og racisme, der er delvist eller helt forbundet til et raciale element, siger noget om den stigmatisering de unge oplever: Socialt stigma konstrueres primært i kontakten med de sociale myndigheder og italesættes bl.a. som skadende for de unges selvforståelse som ”normale” (bilag 7: 40). Mens de øvrige oplevelser finder både sted i skolen (bilag 7: 30), i det offentlige rum (flere citater, bl.a. bilag 5: 14) og i den politiske debat og system (bilag 7: 16) – det er med andre ord oplevet generelt. Disse oplevelser konstrueres som fremmedgørende – særligt i forhold til ikke at blive anerkendt som dansker når man føler sig sådan, men også i nogen grad som at medføre en tilbagetrækning fra de arenaer, hvor stigmatisering sker; fra uddannelsesinstitutioner (i ”fremmedhed”, og ”manglende medborgerskab”) og, kunne det antages, i citatet om racisme; fra stationen til boligområdet (bilag 7: 30). Oplevelserne med racisme og stigmatisering på baggrund af etnicitet konstrueres herved som generelt tilstedeværende, fremmedgørende og medførende til en tilbagetrækning.

Som jeg kommer ind på nedenfor, kan det siges at have særligt implikationer for de unges tilhørsforhold og forhold til det politiske system.

Tilhørsforhold

Tilhørsforhold er et af tre centrale elementer for medborgerskab, det handler både om tilhørsforhold i boligområder og hinsides.

Som allerede nævnt svarede kun 3/ 24 af den ene klasse, at de føler sig ”hjemme og anerkendt” (bilag 5: 10) / ”velkommen” (bilag 5: 11) i Danmark. Til gengæld viser tallene, at de unge oplever stærkt tilhørsforhold til deres boligområde og generelt stærkt tilhørsforhold til Københavnsområdet.

Spørgsmål blev primet en del, både af mig, der gav et eksempel med mit eget tilhørsforhold i København (bilag 5: 10) og af læreren, der forklarede det således:

<i>£\$Når I tænker på jer selv, er der så steder, hvor I føler jer hjemme og føler jer anerkendt</i>	I jeres boligområde	Alle
	I Københavnsområdet	18
	I Danmark	3
Bilag 9: 1. De unge kan stemme op til 3 gange		

”I har jeres skole. I har jeres

bopæl. Det er her, I føler, at I hører hjemme. I kan gå rundt i tryghed, I føler, ikke I er udenfor i nogen sammenhæng. Så er der den anden, som er det hele København... Jeg kan også godt tage til [en anden by], jeg kan tage til [en anden by], jeg kan tage ind mod byen og samtidig føle mig velkommen.” (bilag 5: 11)

Italesættelsen fremhæver boligområdet/ det lokale særligt positivt og man kan derfor antage, at læreren i nogen grad have en effekt på elevernes statistisk set stærke udsagn om tilhørsforhold til boligområdet og københavnsområdet. Ikke desto mindre er diskrepansen mellem de unges oplevede tilhørsforhold lokalt og regionalt modsat nationalt stadig meget markant.

De unge i omegn 1 forklarer deres tilhørsforhold til boligområdet særligt handler om personlige relationer. En elev svarer: ”Jeg har arbejdet her i [boligområdet], jeg har lært folk at kende, jeg ved hvem folk er.” (bilag 5: 13). En anden siger, at han/ hun føler sig hjemme hvor sin familie er, også hvis den flyttede (ibid.: 13-14). Dette kunne tale for en fortolkning om, at de unges tilhørsforhold til arenaer for ”hjem” i Danmark (lokale, regionale eller nationale), generelt opleves på baggrund af relationer og ikke igennem delte normer og værdier – som stigma kunne have noget at gøre med, da den oplevede stigma og racistiske, som nævnt italesættes som fremmedgørende og generelt tilstedeværende i samfundet. Desværre fik jeg ikke svar på spørgsmålet om tilhørsforhold i det andet klasseinterview, da ingen af eleverne havde lyst/ mod til at svare på det dengang kvalitative spørgsmål og synes derfor ikke, jeg kan komme nærmere denne ellers spændende fortolkning. Samtidigt taler

citater om racisme på station, i forrige underafsnittet, imod denne tolkning; her fremstilles boligområdet som frit - fra stigmatisering ("der er så meget frihed" (bilag 7: 30)) hvilket peger på et tilhørsforhold til området på baggrund af normer om kulturel autonomi.

Overordnet set vil jeg argumentere for, at den generelt oplevede tilstedeværelse af fremmedgørende stigmatisering og racisme må antages at være en væsentlig faktor for, at de unge har et svagt normbaseret tilhørsforhold - først og fremmest på national plan, men givetvis også generelt. De unge kan herved siges (i en overført betydning) at trække sig fra medborgerskabsarenaen følelses/værdimæssigt.

Politisk deltagelse og anerkendelse af det politiske system

Udover tilhørsforhold, indbefatter medborgerskabsbegrebet demokratisk deltagelse og samfundsforståelse, herunder af det politiske system. Mens forståelsen af det politiske system ikke for alvor italesættes (generelt), kommer jeg her ind på, hvordan de danske unge i boligområdernes politiske deltagelse er anderledes end danske unge generelt og hvordan de kan siges at være fremmedgjorte fra det politiske system, hvilket har implikationer for deres demokratiske (politiske) deltagelse.

I folkeskoleinterviewene spurgte jeg de unge om, hvordan de regnede med at være positive medborgere som voksne; om de regner med primært at bidrage til samfundet som skatteyder, foreningsaktiv, politisk aktiv (formelt/ uformelt) eller ved at være gode naboer.

<i>^Hvordan forestiller i jer at være borgere som voksne</i>	At være aktiv i foreninger; boligforeninger, sportsforeninger, kirker/ moskeer/ synagoger	15	1	<u>Forskel på hovedspg.</u> : ^ = "Hvordan forestiller i jer at være borgere" (O1) / "Hvordan forestiller i jer at <i>deltage i fællesskaber</i> i samfundet" (O2) – begge "som voksne/ allerede"
	¤At være politisk aktiv ved at gå til demonstrationer eller dele flyere ud for en sag, eks. klima	12	3	<u>Sproglig priming</u> : ¤ = for O2 "blande sig i uformel politik", ikke primet O1
	#At være politisk aktiv ved at tage til valgarrangementer og melde sig ind i et parti	1	1	<u>Priming</u> : # = for O2 "blande sig i formel politik", ikke primet O1
	@At prioriterer at få en længere uddannelse og et højtbetalt job, der kan give penge til en selv og sin familie og være godt for økonomien	23	6	<u>Italesættelse</u> : @ = af arbejde "for økonomien" (for O1 + O2) + "for en selv og sin familie" (kun for O1)
	*At hjælpe sine naboer og familie	21		<u>Valgmulighed O1</u> : * = valgmulighed for O1, ikke O2

Bilag 9: 1. Den lyslilla søjle udgør svar fra omegn 1, den lysorange fra omegn 2

Det er relevant at påpege, at omegn 1 fik mulighed for at svare flere gange, hvorimod omegn 2 kun kunne svare en gang og der er derfor en uensartethed i svarene for omegn 1 og 2. Samtidigt viser tabellen, mener jeg, uafhængigt af uensartetheden, at de fleste unge i begge områder særligt forestillede sig selv som gode skatteydere som voksne (hhv. 23/ 23 for omegn 1 og 6/14 for omegn 2). En anden indsigt er, at færrest så sig selv som politiske aktive i formel politik (1 i begge områder). Opbakningen til skatteyder-medborgertypologien, kan forstås i lyset af de øvrige italesættelser om behov for arbejdsorienteret/ faglig udvikling i kapitel 5; at de unge både afspejler og kan siges at være påvirket af den konkurrencestatslige dannelsesdiskurs (se delkonklusion i kapitel 5).

Derimod, er den lave opbakning til den formelle politiske aktivitet interessant. En elev fra omegn 1 udtaler, at vedkommende synes det at være med i et parti; "lyder rigtig, rigtig kedeligt" og at vedkommende anser, at eventuelle politiske uretfærdigheder kan udbedres på andre måder, uden dog helt at forklare hvordan (bilag 5: 5). En anden elev fra omegn 1 italesætter, at vedkommende har svært ved at se sig selv i et parti; "Der er ikke sådan et parti, man er 100% enig i (...) Der vil altid være noget, man er lidt uenig i." (ibid.: 6). De unge, der udtalte sig, italesætter således en uinteresse og ambivalens i forhold til formel politisk aktivitet.

Sammenlignet med formel politisk aktivitet, er de unge mere interesseret i uformel politisk aktivitet; hhv. 12/ 23 elever i omegn 1 (hvor de kunne stemme flere gange) og 3/ 14 elever i omegn 2 (hvor de

blot kunne stemme en gang), forestiller sig at være politisk aktive på denne måde som voksne. En enkelte elev i omegn 2 uddybede dette forhold;

”Jeg mener, som samfund, vi deltager også ved at protestere for vores holdninger, som vi ikke er enige med. F.eks. klimabevægelsen eller Palæstinabevægelsen, hvor vi er sammen for at protestere.

Have den samme mening til at protestere og har en holdning til det (bilag 6: 4)

Den unge udtaler sig kort efter, at jeg har præsenteret valgmuligheden; ”Det kunne være at deltage i sociale bevægelser, som klimabevægelsen eller palæstinabevægelsen, eller ved at deltage i demonstrationer eller protest.” (bilag 6:4). Jeg vil mene at forberedelsen både taler ind i en civilsamfundsdiskurs (igennem markøren; ”bevægelser/n”), der kan siges at fremhæve politisk aktivitet udenfor det politisk system som mest supplerende herfor. Samt en aktivistisk diskurs (igennem markørerne; ”demonstrationer” eller ”protest”), der kan siges at fremhæve behovet for aktivisme på baggrund af en generel kritik af det eksisterende politisk system/ status quo. Den unge respondent kan siges konstruere rationalet mest ud fra civilsamfundsdiskursen: ”[være] sammen for at-”/ have den samme mening til-”/ ”har en holdning til det [politiske]”, hvorimod enden; ”[for at] protestere” taler mere ind i en aktivistisk diskurs. Herved kan man snakke om, at respondenter italesætter uformel politik som en kritisk måde at deltage i den politiske debat (med ”holdninger, som vi ikke er enige i”), mere end som en måde at protestere mod det eksisterende politiske system mere generelt.

Dette og indsigt ind i den stigmatisering de unge oplever (som fremmedgørende og generel) mener jeg kan tolkes som et delvist ønske om at deltage i den eksisterende politiske debat, men at oplevelser med stigmatisering og diskrimination generelt leder en fremmedgørelse fra det politiske system, der særligt tilskrives som ekskluderende. Både igennem det politiske system, som symbolsk betegner for samfundet (Danmark), som de unge særligt ikke føler et tilhørsforhold til og direkte igennem oplevelser med racisme i den politiske debat. Det medfører, at interessen i politisk deltagelse flyttes væk fra den formelle politiske arena og ud i det offentlige rum/ andre sfærer (aktivisme/ anden uformel politik). Samtidigt, kan også andre faktorer, som uinteresse i formel politisk deltagelse også forstås som at spille ind her.

Et andet interessant forhold til de unge i interviewmaterialets tilkendegivelser om politisk deltagelse er, at det er omvendt fra danske unge generelt. Det kan ses igennem den internationale medborgerskabsundersøgelse, der giver et statistisk velfunderet indblik i unges (8. klasseelevers) demokratiske holdninger, herunder danske unge. Testscorer fra både 2016 og 2021 viser, at danske

unge generelt bakker op om det formelle politiske system, på linje med unge fra andre lande, herunder ved, at de svarer på ja på udsagn om at ville stemme og være partipolitisk aktiv som voksen (Bruun & Lieberkind, 2021: 43-44; Bruun & Lieberkind, 2022: 163). Samtidigt rangerer de allerlavest i forhold til interesse i uformel politik, herunder aktivisme (Bruun & Lieberkind, 2021: 47; Bruun & Lieberkind, 2022: 167). Det vil jeg mene umiddelbart indikerer, at de unge i udsatte boligområders politiske deltagelse, som et medborgerskabselement ikke som sådan er udfordret baggrund af stigmatisering og racisme, mv. men kan tolkes som at være at variere fra danske unge politiske medborgerskab generelt, bl.a. på baggrund af oplevelsen af fremmedgørelse fra det politiske system og generelt, der rykker deltagelsen væk fra formelt politiske fora.

Delkonklusion og kildekritik: Stigmatisering og medborgerskab

Dette kapitel kan konkludere, at de unge oplever stigmatiseringen og racisme som generelt tilstedeværende og fremmedgørende element, samt at det medfører en tilbagetrækning fra de arenaer hvor stigmatiseringen finder sted. Den oplevede diskriminationen opleves først og fremmest af unge med minoritetsetnisk baggrund og ikke primært i forbindelse med at være fra et udsat boligområde, men derimod i højere grad som minoritetsetnisk borger. Den kan siges at have en negativ betydning på unges medborgerskab, særligt for deres tilhørsforhold på national plan, men potentielt også generaliseret; at tilhørsforhold herved ikke generelt opleves på baggrund af delte værdier. Derudover er der indikationer på, at det har en fremmedgørende effekt på de unges forhold til det politiske system; de unges umiddelbart gennemsnitlige opbakning til politisk aktivitet, koblet med fremmedgørelse igennem stigmatisering, kan tolkes som at føre til primært uformel politisk deltagelse, der er atypisk for blandt danske unge generelt.

Denne indsigt peger på et behov for demokratisk/ medborgerskabsarbejde med særlig fokus på oplevelser af stigma og racisme. Det kunne være en demokratisk dannelse, der er mere lig den velfærdsstatslige dannelse og, vil jeg mene, meningsfuldt i dette tilfælde, tager udgangspunkt i den enkeltes personlighed og forhold til det demokratiske fællesskab. Et andet redskab kunne være medborgerskabsforløb, der anvender empowerment-tilgangen. Empowerment er mere socialfaglig tilgang til arbejde med marginaliserede grupper, der bl.a. handler om; ”at udfordre de ”ydre” fjendebilleder og stigmatisering af grupper, som kollektivt tilskrives negative sociale værdier og egenskaber.” (Andersen & Larsen, 2023: 659-662). Derved kan den siges at være oplagt til at bearbejde de unges behov for medborgerskab.

Jeg baserer min fortolkning om behov for medborgerskab primært minoritetsetniske unge, på baggrund af pointen om udbredte oplevelser af særlig racial stigmatisering samt racisme blandt særligt minoritetsetniske unge. Derfor mener jeg en kort kritisk refleksion over særligt rapporternes, men også interviewmaterialets-, indhold i forhold til det emne er meningsfuld, for at efterprøve den indsigt, der ledte mig til konklusionen og bringer mig til empowerment analysedelen.

Oplevelser af (primært) racialt stigmatisering og racisme, er blandt de mest gennemgående oplevelser de unge italesætter både i rapport- og interviewmaterialet, bl.a. hvorfor jeg har valgt at gå i dybden med dem. I interviewene opstod det emne relativt organisk om end kun i interviewet med de unge fra omegn 1. Det kom på baggrund af mit sidste (ud af fire) spørgsmål, om tilhørsforhold. Her tog læreren teten og spurgte eleverne, hvad deres lave tilhørsforhold til Danmark skyldes. Således, mener jeg ikke, at man kan sige, at jeg haft en særlig interesse i emnet, der leder til at de unge særligt italesatte dette, modsat andre emner i interviewmaterialet.

I rapporterne, kan man sige, at emnet ligeledes opstod uden særlig interesse i det over andre sociale faktorer. Det kommer dog på baggrund af andre vidensarbejderes arbejde. I rapporten ”Her er hvad de unge siger og her er hvad vi kan lære af dem” er materialet til rapporten skrevet på baggrund af analyser af forskellige gruppeforløb med og *af* de unge, der har fokus på; ”de unges bud på barrierer for et godt ungdomsliv og løsninger på dette” (bilag 8: 6). Således er der et enkelt (forskningsmæssigt) analytiske lag ovenpå fremstillingen af de unges udfordringer som de selv oplever dem. Forskerne kan selvfølgelig forstørre racisme og stigma-elementet, ift. andre, men man må antage, at forfatterne også har en interesse i at fremstille de unges egne inputs repræsentativt, bl.a. for ikke at miste de udsatte unges tillid. Særligt da projektet, All in, som rapporten er skrevet ud fra, stadig er/ var igangværende da rapporten blev publiceret (ibid.). Den anden rapport, ”Hvis du ikke har en uddannelse, så har du ikke et liv” er mere konventionel. Her har forskerne har igennem boligsociale og kommunale indsatser fået fat i de unge respondenter og har på baggrund af denne empiri skrevet rapporten. Heri, ligger potentielt et særligt fokus på racisme og stigmatisering af forskerne i dataindsamlings- eller analyseperioden. Selve rapportens udgangspunkt tager dog afsæt i uddannelsesproblematikker (bilag 7: 4-5) og ikke racisme og stigmatisering, hvorfor jeg ikke vil mene, at der er grund til at antage, at det emne skulle være særlig relevant for rapportens genstandsfelt.

Kapitel 7: Empowerment-tilgange og vilkår

Indledning

I det forrige kapitel kom jeg ind på hvordan de unge i almennyttige udsatte boligområder, særligt dem med minoritetsetnisk baggrund, kan siges at have et udfordret medborgerskab. Det kommer særligt til udtryk i forhold til nationalt tilhørsforhold og forhold til det politiske system (som en del af samfundsforståelse). En måde at bearbejde dette på i boligsocialt regi ville være igennem medborgerskabsindsatser, der anvender en empowerment tilgang. Jeg vil i dette kapitel analysere en italesættelse af et forløb, der giver plads til, at de unges inputs og meninger om en given problemstilling, der vedkommer dem selv udfoldes i en demokratisk/ politisk arena. Denne type af italesættelser vil jeg mene kan siges at være medborgerskabsforløb, der anvender en form for empowerment tilgang. Derudover vil jeg kort analysere håndteringen af unge med minoritetsetnisk baggrunds adressering af racial stigmatisering og racisme, der ligeledes er relevant i forhold til de unge, minoritetsetniske, udfordrede medborgerskab.

Italesættelser af medborgerskabsindsatser, empowerment-tilgange og håndtering af oplevet diskrimination er langt mindre færrer i interviewmaterialet end arbejds- (og fællesskabsorienterede) indsatser. Derfor drager derfor kun på den boligsociale leder for omegn 1s konstruktioner, der som den eneste udtaler sig dybdegående om emnet, i dette kapitel, som jeg så til gengæld går i dybden med. Konstruktionerne ikke nødvendigvis repræsentative for analysematerialet. De kan dog siges at have forbindelse til konkurrencestatistisk diskurser og jeg vil herigennem argumentere for, at dette forhold kan indikere en vis repræsentativitet. Derefter vil jeg kort komme omkring nogle italesættelser om de vilkår, der kan siges at kontekstualisere råderummet og relevansen for at anvende empowerment-tilgange i boligsocialt arbejde.

Empowerment

Som nævnt er den boligsociale leder fra omegn 1 den eneste, der egentlig udtaler sig om emnet, de øvrige fagprofessionelle nævner mest demokratiserende oplæg, samt medborgerskabsindsatser, der kunne tænkes at have en empowerment tilgang, men uden egentlig at italesætte deres tilgang med dem.

Som jeg påpeger i teori afsnittet om empowerment, er både den personlige og/ eller gruppemæssige empowerment samt demokratisk/ politisk adressering relevante før man som udgangspunkt kan sige,

at de har en empowerment tilgang. Det eksempel lederen bringer op og som jeg analyser nedenfor, er det mest eksempel, hvor der arbejdes mest politisk med unge i interviewmaterialet:

”nogle af de unge havde fået afslag til at rejse til Edinburgh, fordi man ikke må flyve på grund af CO2 (...) og så lavede vi et forløb på 10 uger, 10 mandage hvor vi gennemgik hvad er demokratisk dannelse, hvordan gør man det hvordan er tingene sat op og så endte med at (...) vi fik italesat, at vi kunne måske lave noget CO2 neutraliserende f.eks. (...) kunne de rende rundt i skoven og samle affald og så gøre noget godt for miljøet,

(...) det endte med at vi kom op til Borgmesteren og byrådet giver lov til at tage afsted og til Edinburgh. Så også det med at bruge sin stemme demokratisk på noget. Det handler ikke om at være hvid og sort og ting og sager, men det med at sige, hvis du har en udfordring, hvordan vil du så løse den? Du kan også sætte dig hen i hjørnet og blive provokeret af det og være irriteret over det. Men du må også være med til at gøre en forskel”

(bilag 1: 19-20)

Sætningen ”det handler ikke om at være hvid og sort og ting og sager” kan tolkes som, at de unge tilskrev diskrimination på baggrund af (minoritets) etnicitet, eller andre udsathedes (f.eks. at være fra et udsat boligområde), som noget af årsagen til afslaget eller (måske mere realistisk) som et element, der gør det sværere at ændre på afslaget. Afvisningen af denne oplevelse (”handler ikke om”) giver mening for situationen, da afslaget bundet i klimapolitik. Omvendt kan det, på baggrund af projektets indsigt i de unges oplevelser med stigma og racisme, siges at være generelt meningsfuldt at tage fat i antagelser og oplevelser diskrimination i arbejdet med unge, minoritetsetniske unge. Oplevelsen kan, med en empowerment terminologi, være en indikation på en generel afmagtsidentitet (som minoritetsetnisk/ muslimsk ung), der kunne være meningsfuld at bearbejdes mod en ”kollektiv vinder/ modstandsidentitet” og er et element af social empowerment (ibid.). Afmagtsidentiteten kunne lyde i retning af; ”det er også bare fordi vi er brune/ udlændinge/ muslimer, vi får aldrig en chance”. At arbejde mod at vende denne oplevelse kunne starte med italesætter af socialarbejderen som: ”Jeg synes det er stærkt gået i er kommet, hvis I har det sådan. Det er svært at være motiveret til at gøre noget politisk, hvis man føler politikerne og samfundet er imod en. Det skal vi også snakke om”.

Til gengæld anvendes der i forløbet demokratisk empowerment, der ellers primært anvendes i konventionelle, kritiske empowerment-tilgange. Demokratiske empowerment handler om at arbejde

med at styrke udsatte gruppers adgang og kapacitet til at få en stemme i det politiske system (Andersen & Larsen, 2023: 660). I citatet kan det ses ved, at de unge forberedes igennem ”et forløb på 10 uger, 10 mandage, hvor vi gennemgik (...) hvordan gør man det, hvordan er tingene sat op”. Jeg tolker dette som, at de unge fik træning/ arbejdede med at forstå det politiske system og hvordan man agerer meningsfuldt i denne arena for at opnå politisk forandring. Denne proces (og måske socialarbejderens status) giver således adgang til det politiske system og leder til, at de unge får lov til at tage af sted til Edinburgh - efter de har gjort ”noget CO2 neutraliserende”.

Den politiske forandring som forløbet medfører kan ikke siges at støtte de unge, som (antaget) minoritetsetniske og bosatte i udsatte områders sociale position generelt, men udelukkende deres behov/ interesser i den konkrete situation. Denne forandring er således ikke vigtig for gruppens sociale forhold, men kan antages at være meningsfuld for en gruppe unge, måske med primær minoritetsetnisk baggrund, der ikke oplever at ”have en stemme” i samfundet politisk set. Hvilket er min tolkning af bevæg grundlaget for forløbet.

Da kun det demokratiske empowerment element indgår, kan man som nævnt ikke snakke om, at der her anvendes en traditionel/ kritisk empowerment tilgang. Til gengæld vil jeg sige, at forløbet kan siges at have nyliberal empowerment-tilgang træk. De ses særligt i lederens italesættelse af læringen for de unge i forløbet: ”det med at sige, hvis du har en udfordring, hvordan vil du så løse den? Du kan også sætte dig hen i hjørnet og blive provokeret af det og være irriteret over det. Men du må også være med til at gøre en forskel [for din/ jeres situation]”. Her oversættes den politiske situation (kommunen, der giver afslag for en gruppe) til en generaliseret og individuel/ kollektiv læring. Den nyliberale empowerment tilgang handler om at arbejde med individers kapacitet og motivation for ”at tage ansvar for eget liv” (Andersen & Larsen, 2023: 657). Motivationen konstrueres her diskursivt igennem to binære, karaktermæssige identiteter; én der ”sætter sig over i hjørne”/ én, der ”gør en forskel” – en motiveret og en umotiveret. Mere end at lederen direkte italesætter, at de unge skal tage ansvar for deres eget liv (i den konkrete situation) konstrueret han problematikken som et generelt eksistentielt vilkår i livet (”hvis du har en udfordring”).

Den generaliserede morale om personlig motivation trods de unges (antagede) ikke-favorable sociale status for situationen, er et individualiserende element. Individualisering er kernen i den nyliberalistiske empowerment tilgang - ”at tage ansvar for eget liv”, er at underkende strukturelle forholds medansvar i en given brugere/ brugeres udsathed. Samtidigt, anvendes demokratisk

anvendelse til at påvirke de unges individuelle/ kollektive situation hinsides dem selv i den politiske arena.

Overordnet set, anvendes der individualiserende tilgange til medborgerskabs arbejde, der indikerer en nyliberal empowerment-tilgang, til gengæld arbejdes der også med demokratisk empowerment, hvorfor man her kan snakke om, at der anvendes en nyliberalistisk empowerment-tilgang med kritiske (demokratiske træk). Disse kan tænkes at afhjælpe de unges fremmedgørelse fra det politiske system, igennem viden om denne arena og ageren i den. Tilgangen/ motivationsarbejdet kan også antages at styrke de unges individuelle selvtillid, idet de realiserer lederens positive og generaliserede konstruerede identitet; ved at gøre noget ved situationen bliver de til nogen, ”der gør en forskel” og ikke bare ”sætter sig hen i et hjørne”.

Håndtering af racialet stigma

Det individualiserende element i det forrige eksempel går igen den boligsociale leders italesættelse af håndtering af racialet stigmatisering/ oplevet racisme. Lederen udtaler bl.a.:

”Mine forældre kommer fra [land uden fra Europa], jeg kan tale [et ikke latinsk sprog], det er en gave. Jeg kommunikerer med folk fra alle mulige forskellige lande.

Så det der jeg prøvede at sige var, at der er nogle parametre, hvor vi sidder bagerst i bussen, men der er også nogle parametre, hvor vi har nogle kompetencer.

(...) Jeg bruger det meget til at vende det om og sige, at det du kan, det kan Brian ikke. Det du kan, det kan Connie ikke.”

(bilag 1: 18-19)

Denne positive motivation kan siges at have et element af social empowerment i sig. Den sociale empowerment, handler, som nævnt, om at vende en individuel oplevelse og identitet af afmagt til en kollektiv ”vinder”/ modstandsidentitet (Andersen & Larsen, 2023: 660). Det er måske nærmere en kompetent selvopfattelse, der her konstrueres end en vinder/ modstandsidentitet, men kan siges at udgøre en måde at bearbejde og søge at styrke den/ de unges skadede selvforhold. I eksemplet konstrueres en anden, kompetent selvopfattelse som minoritetsetniske beboer end den som de unge kan antages at opleve på baggrund af en generel oplevet stigmatisering. Samtidigt, italesættes det ikke, at der arbejdes indgående med det (end den envejs relatering) hvorfor man ikke kan snakke om de unges her styrkes via empowerment, idet dette også kræver en bevidsthedsgørende proces (ibid.).

Tilgangen med at håndtere de unges oplevelse af stigmatisering/ oplevelser af racisme beskæftiger, ligesom i forrige afsnit, primært individuelt med den/ de unges selvforhold og identitet (ifb. stigma). Denne kan tænkes at kunne være med til at fordre en personlig udvikling, hvorved den unge bedre kan se udover sin udsathed og medborgerskabsforløbet med empowerment-tilgangen at mindske en oplevet fremmedgørelse de minoritetsetniske unges forhold til det politiske system, på baggrund af stigmatisering.

Den kan dog ikke siges at positivt rykke ved de unges udfordrede medborgerskab i forhold til de unges tilhørsforhold da disse kræver, at de unge anspores til at tage politisk handling for få anerkendelse, horisontalt (f.eks. i skolen eller boligområdet – statusmæssig empowerment) eller vertikalt (i og af det politiske system – demokratisk empowerment).

Konkurrencemæssig empowerment

De individualiserende elementer (koblingen af udsathed/ udfordringer i forhold til egne motivation), der italesættes i de to forrige afsnit, er hhv. konstruktionen af de samme generelle vilkår (relativt set) uafhængigt af personen (om du er ”hvid eller sort”) og fraværet af kollektive og demokratiske handlinger for at modgå racial stigmatisering og racisme.

Individualiseringen kan forstås igennem velfærds-/ konkurrencestatens forhold til samfundsmæssige uligheder. Når vi snakker om stigmatisering af og racisme mod ikke minoritetsetniske beboere, er disse samfundsmæssige uligheder ikke objektive, men subjektive. Det er ulighed ift. at kunne opnå anerkendelse i og af samfundet, f.eks. i skolen og boligområdet og af politikere (oplevelser som jeg kom ind på i forrige kapitel) som stigmatiseringen skaber. Under velfærdsstaten får skolen ansvar for at give dens borgere lige muligheder for at opnå demokratisk deltagelse og uddannelse. Mens disse i konkurrencestaten får ansvar for at give dens borgere lige muligheder for at tilegne sig færdigheder generelt og særligt faglige (Pedersen, 2011: 193-194). Derfor er det i konkurrencestaten borgerens eget ansvar at realisere sin demokratisk deltagelse, ved at anvende de færdigheder, der stilles til rådighed for den enkelte af institutionerne, mv. Det kommer også til udtryk i citatet om empowerment eksemplet; de unge får færdigheder, demokratisk dannelse, til at agere i det politiske system og påvirke kommunens afslag og motivation til at gøre noget ved det, men det er i sidste ende op til de unge om de vil gøre noget ved det, de skal ikke motiveres til demokratisk deltagelse. Man kan sige, at det boligsociale arbejdes rolle i forhold til demokratisk deltagelse igennem lederen, afspejler skolen rolle under konkurrencestaten. Ydermere, vil jeg mene, da demokratisk deltagelse har forbindelse til

de øvrige elementer for medborgerskab; tilhørsforhold og anerkendelse/ forståelse af det politiske system idet de kan ses som betingelser for demokratisk deltagelse.

Min (eller Pedersens) pointe er ikke, at konkurrencestatens dannelse bare er en færdigudrullet samfundsmodel eller -kontrakt (Pedersen, 2011: 201-203), men at dens implementering er et projekt *in the making*. Derfor kan den heller ikke nødvendigvis siges at være repræsentativ for de øvrige fagprofessionelle (i projektet) eller i det boligsociale generelt. På den anden side italesætter de fagprofessionelle jeg snakkede med mest, men ikke udelukkende, afspejlinger af konkurrencestatslige dannelsesdiskurser i forhold til personlig udvikling og fællesskaber, eller diskurser der har forbindelser til dem (nyliberalistisk beskæftigelsespolitik). Derfor vil jeg argumentere for, at den individualisme ift. empowerment / håndtering af racialet som lederen konstruerer og anvender, også kunne være at finde blandt de øvrige boligsociale fagprofessionelle - da den afspejler en konkurrencestatslig medborgerskabs-/ demokratisk deltagelsesdiskurs, der har forbindelse til konkurrencestatslige dannelsesdiskurser om faglig udvikling og fællesskab igennem arbejde.

Vilkår for empowerment arbejde

De boligsociale fagprofessionelle italesætter en række forskellige organisatoriske vilkår og udfordringer. Dette udgør et tema i selv, idet de boligsociale helhedsplaner i dag tilrettelægges og styres ud fra en længere række aktørers inputs og interesser, på flere niveauer - som jeg kom ind på afsnittet "Konstruktionen parallelsamfundsstigmaet og forvaltningen af socialt udsatte almennyttige boligområder". Jeg vil dette afsnit blot kort komme ind på to generelle vilkår for det boligsociale arbejde, der kan kontekstualisere, at det boligsociale arbejde kun i nogen grad kan siges at arbejde med særligt minoritetsetniske unges behov for medborgerskab. Dels færre midler helhedsplanerne og dels den boligsociales relation til brugere.

Traditionelle og kritiske empowerment-forløb kan siges at være relativt omkostningsfulde idet de kræver, at socialarbejderen støtter den udsatte gruppe i at bearbejde sin udsathed, både i gruppe/ på tværs af grupper og demokratisk-politisk. Medarbejdere for alle tre boligområder italesætter, at deres helhedsplaner, at de får færre midler end tidligere (bilag 1: 7; bilag 3: 2-3; bilag 4: 11). Det gør, at helhedsplanerne i højere grad fokuser på at brobygge udsatte borgere til andre tilbud og indsatser i civilsamfundet og offentlige institutioner (bilag 3: 3; bilag 4: 11). De færre midler må derfor antages at udfordre muligheden for at udføre længerevarende forløb i det boligsociale generelt, herunder medborgerskabsindsatser, der anvender (kritiske/ konventionelle) empowerment-tilgange.

De traditionelle og kritiske empowerment tilgange, kan også siges kræve en stor andel af tillid og stærke relationer brugerne og socialarbejderen imellem. Dette er selvfølgelig et generelt vilkår for at arbejde med marginaliserede brugeres udsathed, men bevægelsen fra de gruppemæssige og eventuelt lokale arenaer (socialt og/ eller statusmæssig empowerment) til den politiske arena (demokratisk empowerment) må siges at stille ekstra krav hertil. Et af det boligsociale arbejdes generelle vilkår er, at helhedsplanerne har længere række formål og at al deltagelse foregår på frivillig basis. Disse vilkår betyder, at det boligsociale i højere grad arbejder bredt med mange brugere. Min pointe er ikke, at potentielle brugerne kan antages at have mindre tillid til den boligsociale fagprofessionelle end eksempelvis skolelærere generelt. Min pointe er, at den (relativt) mere overfladiske relation (end eksempelvis lærere/ pædagoger har med børn og unge) kan anses at være en udfordring i dybdegående empowerment processer.

Delkonklusion: Empowerment-tilgange og vilkår for de unges demokratiske behov

Medborgerskabsforløb der anvender empowerment-tilgange, udgør langt fra majoriteten af de indsatser og aktiviteter, der italesættes i datamaterialet med de fagprofessionelle. Jeg har analyseret det eneste længerevarende citat, der viser en delvis nyliberalistisk empowerment-tilgang, der dog også anvender demokratisk empowerment og herved nogle af de ellers typiske elementer af kritisk/ konventionel empowerment. Individualistiske/ individualiserende konstruktioner kobler dette til håndteringen af de unges adressering af racisme og stigma. Dette kan forstås ud fra en konkurrencestatslig dannelsesdiskurs, idet staten og de sociale institutioner her ikke har et medansvar for, at sikre lighed for demokratisk deltagelse, men blot lighed for at tilegne sig kundskaber, herunder i forhold til demokratisk deltagelse, der derefter er individets(/ gruppens) eget ansvar. Grundet en overvægt af italesættelser, der afspejler konkurrencestatslige dannelsesdiskurser om faglig/ kompetencemæssig udvikling i forhold til arbejds-/ uddannelsesrettede indsatser, kan man antage at lignende konkurrencestatslige forståelser for demokratisk deltagelse, også kunne forstås ud fra de øvrige fagprofessionelles italesættelser om empowerment. Det indikerer, at det empowerment-tilgang lederen italesætter i en vis grad er repræsentativ for de fagprofessionelle generelt.

Man kan sige, at italesættelsen i nogen grad harmonere med de unges behov for medborgerskab. Det kan siges at kunne udbedre den fremmedgørelse, der er indikationer for, at de unge oplever af det politiske system, som følge af stigmatisering og racisme. Men ikke de unges udfordrede tilhørsforhold til Danmark, i hvert fald ikke i et empowerment perspektiv, da dette kræver horisontal (til samfundet

generelt) og vertikal (til det politiske system) demokratisk handling i forhold til de unges *sociale position og udsathed*, hvilket er fraværende. De boligsociales vilkår, kan også siges at udfordre empowerment-tilgange i medborgerskabsindsatser for unge, da færre midler og mange relationer, kan siges at udfordre behovet for dybere relationer, der kan er centrale i intensive empowerment forløb.

Kapitel 8: Konklusion

Det boligsociale arbejde i kommuner og områder i området Region Hovedstaden, kan siges at harmonere med de unges egne *eksplicite* behov for særligt faglig udvikling samt faglig udvikling igennem fællesskab som konkurrencestatslige diskurser eller diskurser med forbindelse til det konkurrencestatslige mål om arbejde. De unge giver mere entydigt udtryk for behov/ prioritering af faglig udvikling end de fagprofessionelles konstruerer dette rationale i indsatser med unge. De velfærdsstatslige konstruktioner, der også blandt de fagprofessionelle er i undertal, om alsidig udvikling i indsatserne, kan dog siges at harmonere med nogle af de unges *implicitte* behov, ift. bl.a. seksualitet og identitet.

De unge italesætter generelt oplevelser med stigmatisering og racisme som minoritetsetniske. Denne diskrimination italesættes som generel, fremmedgørende og medførende en vis tilbagetrækning fra arenaer, hvor stigmatiseringen sker. Det implicerer et behov for medborgerskab, særligt tilhørsforhold og bedre forhold til det politiske system. Givne medborgerskabsindsatser, bør særligt sætte fokus på de unges oplevelser af racisme og stigmatisering, bl.a. igennem empowerment.

Der italesættes i lille grad medborgerskabsindsatser, der anvender empowerment-tilgange og / eller håndterer racisme og stigmatisering. Den ene italesættelse jeg beskæftiger mig med anvender en delvis nyliberalistisk tilgang, der dog også drager på demokratisk empowerment. Det individualiserende element i denne binder dennes italesættelser om deres håndtering af racisme/ stigma italesat af de unge og afspejler en konkurrencestatslig institutions forståelse af, at institutioner og andre skal give færdigheder til, at de unge selv kan realisere demokratisk deltagelse. Tilgangen kan antages at være relativ repræsentativ igennem den overvægt af konkurrencestatslig konstruktioner, der er i de fagprofessionelles italesættelser generelt. Denne tilgang harmonerer kun delvist de unges behov for medborgerskab, idet de unge svage tilhørsforhold til Danmark ikke kan siges at blive bearbejdet uden at tilgå samfundet og/ eller politikerne igennem demokratisk handling i et empowerment-perspektiv.

Kritisk set, kan man sige, at det er problematisk, at den konkurrencestatslige institutions (selv)forståelse også gælder demokratisk deltagelse/ medborgerskab. Særligt for minoritetsetniske (unge) beboere, hvis stigmatisering også kan siges at skabes af det politiske system - i konstruktionen af udsatte boligområder og særligt igennem parallelsamfundsstigmaet. Anvendes de samme problemforståelser ydermere i medborgerskabsarbejdet, kan det boligsociale og andre sociale aktører herved være i fare for at reproducere den stigmatisering, der i høj grad leder til behovet for medborgerskab i første omgang, i hvert fald for de minoritetsetniske unge. Derfor er det, også her, vigtigt at være kritisk som socialarbejder overfor den førte socialpolitik og socialpolitiske diskurser og de modsætninger de skaber.

Litteraturliste

- Andersen, J. & Larsen, J.E. 2023. Empowerment og social forandring. I: Juul, S.R. & Larsen, J.E. *Socialpolitik*. 5. udgave. Hans Reitzels Forlag: København, 649-676
- Brinkmann, S. & Kvale, S. 2015, *Interview - Det kvalitative forskningsinterview som håndværk*. 3. udgave. Hans Reitzels Forlag
- Bruun, J. & Lieberkind, R. 2021, *De unge Borgere mellem demokratisk og politisk dannelse*, Århus Universitetsforlag, Århus
- Bruun, J. & Lieberkind, R. 2024, *Politisk og demokratisk dannelse i en krisetid*, Århus Universitetsforlag, Århus
- Bæk, R.H. 2020, *Unge stemmer fra blokken*, Mellempfolkeligt Samvirke & SPUK & CeFU
- Børne- og Undervisningsministeriet, 2019, *Demokrati & Medborgerskab vidensnotat*

- Cresswell, J.D & Cresswell, J.W. 2017, *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. Sage publications
- Danmarks Nationalleksikon, 2025 [Online]. Tilgængelig på:
https://danmarkshistorien.lex.dk/Lov_om_folkeskolen,_26._juni_1975. [Tilgået: 17/06-2025]
- Ejrnæs, M. & Skytte, M. 2023. Etniske minoriteter og socialpolitik, I: Larsen, J.E. & Juul, S.R. *Socialpolitik*. 5. udgave. Hans Reitzels Forlag: København, 399-419
- Folketinget, 2025. *Partiernes medlemstal fra 1960*. [Online] (opdateret 2025). Tilgængelig på: <https://www.ft.dk/-/media/sites/ft/pdf/partier/om-politiske-partier/tal-og-fakta-om-partier/partiernes-medlemstal-fra-1960.pdf> [Tilgået d. 15/05-2025]
- Frandsen, M. S., & Hansen, J. V. 2020. Parallelsamfundspakkens genealogi. *Dansk Sociologi*, 31(1), 8-30.
- Frederiksen, M. 2018. Kapitel 3: Design. I: Olesen, S.P. & Monrad, M. *Forskningsmetoder i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag: København, 83-106
- Goffman, E. 1975 Stigma og social identitet. I: Goffman, E., *Stigma*. København: Nordisk Forlag, s. 13-59
- Houmøller, K. og Vinther, U.R. 2023. ”HVIS DU IKKE HAR EN UDDANNELSE, SÅ HAR DU IKKE ET LIV”, Center for boligsocial Udvikling [Online]. Tilgængelig på:
<https://lbf.dk/media/js4dxrcm/inspirations-og-videnskatalog-2024.pdf> [Tilgået d. 05/02-2025]
- Juul, S. 2018. Kapitel 12: Videnskabsteoretiske kontroverser i forskningen i socialt arbejde. I: Olesen, S.P. & Monrad, M. *Forskningsmetoder i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag: København, 319-346

- KAB & Social Respons, 2021. *Her er hvad de unge siger og hvad vi kan lære af dem*
- Koch, M.L & Langkilde, S.M. & Lunar, S. 2021. *Medborgerskab, Sammenhængskraft og Social Integration*, Center for Boligsocial Udvikling, Hvidovre
- Landsbyggefonden, ingen dato a. *Organisation og økonomiske rammer*, Landsbyggefonden [Online]. Tilgængelig på: <https://lbf.dk/boligsociale-indsatser/organisation-og-oekonomiske-rammer/> [Tilgået: d. 05/07-2025]
- Landsbyggefonden, ingen dato b. *Boligsociale indsatser*, Landsbyggefonden [Online]. Tilgængelig på: <https://www.lbf.dk/boligsociale-indsatser/> [Tilgået: d. 11-02-2025]
- Landsbyggefonden, 2025. *Det Boligsociale Landskort* [Online]. Tilgængelig på: <https://boligsocialkort.dk/> [Tilgået: d. 13-04-2025]
- Langkilde, S.M & Lunar, S. 2023. *Medborgerskab blandt børn og unge i udsatte boligområder*, Center for Boligsocial Udvikling
- Lynggaard, K. 2025, Dokumentanalyse. I: Brinkmann, S. & Tanggaard, *Kvalitative metoder*. Hans Reitzels Forlag, København
- Mellemfolkeligt Samvirke, ingen dato. *Medborgerskab i Folkeskolen unge handler i fællesskab*
- Morgan, D. L. (2011a) Focus Groups as a Qualitative Method. I: *Focus Groups as Qualitative Research*. Thousand Oaks: Sage Publications,
- Møller, I.H. 2023. De fire socialreformer i moderne tid. I: Larsen, J.E. & Juul, S.R. *Socialpolitik*. 5. udgave. Hans Reitzels Forlag: København, 99-134
- Olesen, S.P. 2018. Kapitel 5: Analysestrategi. I: Olesen, S.P. & Monrad, M. *Forskningsmetoder i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag: København, 145-170

- Olesen, S.P. & Carlsen, L.T. 2018. Kapitel 6: Analyse af tekst. I: Olesen, S.P. & Monrad, M. *Forskningsmetoder i socialt arbejde*. Hans Reitzels Forlag: København, 171-202

- Regeringen, 2018. *Regeringen vil gøre op med parallelsamfund* [online]. Tilgængelig på: <https://regeringen.dk/nyheder/2018/ghettoudspil/> [tilgået d. 06/05-2025]

- Seeman, A. 2020, The danish 'ghetto initiatives' and the changing nature of social citizenship, 2004-2018, *Critical Social Policy* 1(2), 1-20

- Social- og Boligstyrelsen, 2024. *Definitioner og lister*. [Online] (opdateret 2024). Tilgængelig på: <https://www.sbst.dk/bolig/udsatte-boligomraader-og-parallelsamfund/definitioner-og-lister?Omr%C3%A5deafgr%C3%A6nsninger%20?Omr%C3%A5deafgr%C3%A6nsninger> [Tilgået d. 15/05-2025]

- Sundheds- og Ældreudvalget, 2020. *Notat omkring definition af etnicitet og ændring af denne definition i forhold til den anvendte i notat til Sundhedsministeriet den 26.08.2020*. [Online]. Tilgængelig på: <https://www.ft.dk/samling/20191/almDEL/suu/spm/1611/svar/1694829/2254950.pdf> [Tilgået d. 06/08 2025]

- Pedersen, O.K. 2011. *Konkurrencestaten*, Hans Reitzels Forlag: København